

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Restoratiivinen sovittelu rikos- ja riita-asioissa sovittelijan näkökulmasta

Hallama, Priscille

Laurea-ammattikorkeakoulu

Restoratiivinen sovittelu rikos- ja riita-asioissa sovittelijan näkö-
kulmasta

Priscille Hallama
Sosionomi
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2018

Priscille Hallama

Restoratiivinen sovittelu rikos- ja riita-asioissa sovittelijan näkökulmasta

Vuosi 2018

Sivumäärä 37

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa tietoa Helsingin Sovittelutoiminnalle, siitä miten restoratiiviset menetelmät näkyvät sovitteluissa sovittelijan näkökulmasta. Opinnäytetyöni avulla haetaan vastauksia siihen, ovatko sovittelijat omaksuneet ja ottaneet käyttöön restoratiiviset menetelmät käyttöönsä ”Restoratiivisen sanoituksen”-koulutuksen ja miten koulutusta pitäisi mahdollisesti kehittää. Koulutus, johon sovittelijat ovat osallistuneet, on osa Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen laajempaa koulutusohjelmaa, jolla pyritään yhtenäistämään sovittelukäytänteitä Suomessa.

Opinnäytetyöni laadullinen tutkielmani viitekehys käsittelee restoratiivista sovittelua. Siinä esittelen, kuinka restoratiivinen sovittelu perustuu menetelmään, jossa pyritään siihen, että konfliktin osapuolet saadaan eheytyään ja palautumaan konfliktia edeltävälle tasolle. Restoratiiviset menetelmät perustuvat restoratiiviseen oikeuteen, jossa ongelmanratkaisun keskiössä ovat konfliktin osapuolet itse. Restoratiivisessa sovittelussa osapuolet pyrkivät siis löytämään itse ratkaisun, keinon, jolla palautua konfliktia edeltävään elämäänsä. Tutkimustuloksistani käy ilmi, että jokainen sovittelija näytti tuntevan restoratiivisen oikeuden ytimen ja he kokivat sen arvomaailman olevan yhtä oman arvomaailmansa kanssa. Yhtä selkeästi eivät restoratiiviset menetelmät kuitenkaan näyttäytyneet käytännön sovittelutyössä. Tässä olisi kehittämisen paikka, jos sovitteluja halutaan tulevaisuudessa valtakunnallisesti yhtenäisemmiksi.

Asiasanat: restoratiivinen oikeus, sovittelija, sovittelu

Priscille Hallama

Restorative mediation in offenses and disputes through the eyes of the mediator

Year 2018

Pages

37

The purpose of my thesis was to produce information for the Helsinki Mediation Office as how restorative methods show in mediation, through the eyes of the mediators. My thesis was seeking answers to whether the mediators have adopted and taken into practice the restorative methods and how it shows, now that the mediators have taken part in the “Restoratiivinen sanoitus” training and how the training might be developed. The training, which the mediators took part in, is part of The National Institutes of Health and Welfare’s training program that aims to unify mediation practices in Finland.

The theoretical framework of my thesis (a qualitative study) deals with restorative mediation. My thesis introduces the concept of how restorative methods are based on restorative justice where the parties of the conflict are the ones who are seen to be able to solve the problem and that way to be able to restore their previous life before the conflict. The results of my study show that each mediator seemed to have knowledge of what the key to restorative justice is and from their experience, it was aligned with their own values. Yet restorative methods of mediation did not seem to apply in the fieldwork that clearly. This seems to be a place for development if the goal is to standardize mediation practices in Finland in the future.

Keywords: mediation, mediator, restorative justice

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Restoratiivinen sanoitus	7
2.1	Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	8
2.2	Restoratiivisuuden eri näkökulmia tutkimuksissa	8
2.3	Sovinnolla sopuun	10
3	Sovittelu Suomessa	10
3.1	Sovittelu sosiaaalialalla.....	12
3.2	Sovitteluprosessi.....	14
3.2.1	Sovittelutoiminnan määritelmät ja edellytykset	15
3.2.2	Restoratiivinen sovittelu.....	17
3.2.3	Restoratiivisuuden tulkinta.....	19
3.2.4	Restoratiivisen sovittelun periaate	20
4	Tutkielman toteutus.....	21
4.1	Kohderyhmän kuvaus ja aineiston keruu	23
4.2	Analysointiprosessi	24
4.3	Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu	26
5	Tutkielman tulokset	27
5.1	Restoratiivisten arvojen omaksuminen	27
5.2	Restoratiivisen menetelmän näkyminen sovittelussa	28
5.3	Restoratiivisten menetelmien käyttöönottoon vaikuttavia tekijöitä.....	29
5.4	Muutostarpeet koulutuksessa.....	30
6	Johtopäätökset	30
7	Lopuksi	32
	Lähteet	34
	Liitteet	36

1 Johdanto

”Konfliktin tai riidan hienous piilee siinä, että siinä on tunnetusti kaksi osapuolta, joiden pitäisi kommunikoida ja ymmärtää toisiaan ongelman korjaamiseksi”. (Attias 2016.) Sovinnon tarve on luonnollinen, mutta sen toteutuminen ei käy luonnostaan. Ongelmia syntyy niin työ- kuin perhe-elämässä, kouluissa tai naapurustossa. Kriisit näyttäytyvät kansallisesti ja kansainvälisesti. Sovittelun järjestäminen kuuluu hyvinvointiyhteiskunnan etuihin.

Historia osoittaa, että sotia ja riitoja on ollut aina. Ja vaikka niissä usein päästään rauhaan ja sovintoihin, uusia konflikteja syntyy jatkuvasti. Nämä ihmisten väliset ristiriidat voivat olla niin vaikeita, että niiden ratkaisemiseen tarvitaan ulkopuolista apua. Yksi, mikä voi auttaa konfliktinratkaisussa, on sovittelu. Sovittelussa ratkaisua mahdollistaa ulkopuolinen tahon, sovitteija, jonka tehtävänä on luoda konfliktin osapuolille tila, jossa he itse pyrkivät löytämään ratkaisua ongelmalliseen tilanteeseensa. (Poikela 2010, 11-15.) Sovittelu perustuu restoratiiviseen oikeuteen, jolla pyritään rankaisemisen sijaan korjaamaan tilanne ja eheyttämään osapuolet elämässään ennalleen (Larsson 2012, 247-249.)

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on vapaaehtoinen, lakisääteinen palvelu, johon liittyy niin mahdollisuuksia kuin rajoituksia. Sovittelun onnistumisen edellytykset koostuvat useasta sovitteiluprosessin osatekijästä. Nämä osatekijät ovat palvelujärjestelmä ja viranomaisyhteistyö, sovitteuluhenkilöstön toiminta, itse sovitteiluprosessi, rikoksen tai riidan osapuolet sekä sovitteijoiden toiminta. (Flinck 2013, 148-151.)

Esittelen opinnäytetyössäni sovittelun mahdollisuuksia ja rajoituksia sovitteilijan näkökulmasta. Olen rajannut aihetta niin, että keskityn sovitteilijan näkökulmassa siihen, miten restoratiiviset menetelmät näkyvät käytännön sovitteilussa. Rajaamiseni perustuu Helsingin Sovittelu-toiminnan tarpeeseen selvittää, miten heidän ”Restoratiivisen sanoituksen”- koulutuksensa ovat siirtyneet käytäntöön vai onko niin käynyt. Tästä aiheesta ei aikaisempia tutkimuksia löydy, joka osaltaan vaikutti opinnäytetyöni aiheen valintaan.

Nostan esille otteen runosta, joka kuvaa mielestäni hyvin sanojen tai niiden puutteesta aiheutuvan mielikuvien suuresta merkityksestä yksilöiden vuorovaikutuksessa. Ote on runosta, joka löytyy Marshall B. Rosenbergin kirjasta ”Rakentava myötäelävä vuorovaikutus- Nonviolent communication (NVC)” (2015).

”Words are Windows (or They’re Walls)”

I feel so sentence by your words,

I feel so judged and sent away,

Before I go I’ve got to know

Is that what you mean to say?
 Before I rise to my defense,
 Before I speak in hurt or fear,
 Before I build that wall of words,
 Tell me, did I really hear?
 Words are windows, or they're walls.....”

“Sanat ovat ikkunoita (tai muureja)”
 Sanasi tuomitsevat minut,
 Ne arvostelevat ja hylkäävät,
 Ennen kuin lähden,
 haluaisin tietää
 sitäkö tarkoitat,
 Ennen kuin alan puolustautua,
 ennen kuin puhun loukkaantuneena tai peloissani,
 ennen kuin rakennan muurin sanoillani,
 kerro minulle, kuulinko todella niin.....”

- Ruth Bebermeyer

2 Restoratiivinen sanoitus

Keväällä 2017 Helsingin Sovittelutoiminta aloitti ”Restoratiivisen sanoituksen” koulutukset vapaaehtoisille sovittelijoilleen. Tämä restoratiivinen menetelmäkoulutus on osa Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (myöhemmin THL) laajempaa koulutusohjelmaa, jolla se pyrkii yhtenäistämään sovittelukäytänteitä Suomessa. ”Restoratiivisen sanoituksen” täydennyskoulutus on laajuudeltaan 1 opintopistettä. Koulutus koostuu 27 kontaktiopetustunnista ja sisältää yhden ennakkotehtävän. Helsingin Sovittelutoiminnalla on tavoitteena kouluttaa kaikki sen noin 130 vapaaehtoista sovittelijaansa restoratiivisen sovittelumenetelmän oppeihin vuosina 2017-2018. Tämän koulutuksen tavoitteita ovat restoratiivisten menetelmien vahvistaminen sovittelussa ja sovittelun laadun yhtenäistäminen. Koulutus sisältää harjoituksia, joissa restoratiivisilla ja dialogisilla menetelmillä pyritään saamaan sovittelussa aikaan arvostavaa läsnäoloa, heijastavaa kuuntelua, myötäelämistä, avoimia dialogeja ja puhepiirejä. (Helsingin Sovittelutoiminta 2017.)

Hain keväällä 2017 työharjoitteluun Helsingin Sovittelutoimintaan, jonka yhteydessä kerroin mahdollisuudesta tehdä heille opinnäytetyötä, jos heillä olisi siihen kiinnostusta tai tarvetta. Helsingin Sovittelutoiminnan työyhteisö näki opinnäytetyöni mahdollisuutena selvittää miten ”Restoratiivisen sanoituksen”-koulutus on siirtynyt Helsingin toimistolla käytäntöön ja miten

restoratiiviset menetelmät saataisiin käytäntöön koko Suomessa, yhtenäistämään sovittelumenetelmiä. Helsingin Sovittelutoiminta näki, että opinnäytetyöni tuloksia voisi esitellä muille sovittelupalvelua tarjoaville tahoille ja THL:lle.

”Restoratiivisen sanoituksen” koulutuksia ohjaavat Helsingin Sovittelutoiminnan sovittelunohjaajat, jotka ovat itse käyneet vuonna 2016 THL:n järjestämän kuusipäiväisen ”Restoratiivisen sovittelu ohjaus ja sanoitus”-koulutuksen. Helsingin Sovittelutoiminnan sovittelunohjaajilla on vastuu oman koulutuksensa suunnittelusta, toteutuksesta ja kehittämisestä. Sovittelunohjaajat näkevät opinnäytetyöni yhtenä mahdollisena kehittämisen työkaluna.

2.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvata, mitä restoratiivinen sovittelu on, sekä tuottaa tietoa siitä, miten restoratiivinen sovittelu toteutuu sovittelijan näkökulmasta. Opinnäytetyössäni kuvaan myös, mitä muutoksia restoratiivinen sovittelun koulutus ”Restoratiivinen sanoitus”, on tuonut Helsingin sovittelutoiminnan sovittelijoiden toimintaan. Tavoitteena on käyttää opinnäytetyöni laadullisen tutkielman tuloksia valtakunnallisen jalkauttamisen työ- ja motiivointivälineenä. Opinnäytetyöni tavoitteena on myös kartoittaa restoratiivisen sovittelun muutoksia sovittelijoiden toimenkuvaan ja vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin.

- Miten restoratiivinen sovittelumenetelmä näkyy ja toimii käytännön työssä
- Miten restoratiivisten arvojen omaksuminen on muuttanut sovitteluja
- Mitä pitäisi tehdä, että restoratiivisen sovittelun menetelmät siirtyisivät käytäntöön

Näiden kysymysten vastauksilla pyrin saamaan tietoa siitä, miten restoratiivisen sovittelumenetelmän käyttöönotto on sujunut Helsingin Sovittelutoiminnan sovittelijoilla ja miten sovittelijat ovat kokeneet ”Restoratiivisen sanoituksen”-koulutuksen. Kysymyksillä haetaan vastausta myös siihen, miten restoratiivinen sovittelumenettely saataisiin valtakunnalliseksi toimintatavaksi.

2.2 Restoratiivisuuden eri näkökulmia tutkimuksissa

Sovittelusta, sen menetelmistä ja sovittelusta sovittelijan näkökulmasta löytyy erilaisia tutkimuksia: väitöskirjoja, pro graduja, kansainvälisiä artikkeleita ja opinnäytetöitä. Monen tutkimuksen tutkimusongelmana on, miten sovittelu vaikuttaa sovittelupalvelun asiakkaisiin tai miten se vaikuttaa sovittelun asiakasryhmiin ja yhteiskuntaan. Kun puhutaan sovittelusta, nousee restoratiivinen oikeus poikkeuksesta esiin. Käytön yleisestä esiintyvyydestä huolimatta en onnistunut löytämään kotimaisia tai kansainvälisiä tutkimuksia tai artikkeleita, jotka käsit-

telisivät restoratiivisuuden toteutumista sovittelijan näkökulmasta. Tämä osaltaan vaikutti siihen, miksi tein opinnäytetyöni juuri tällä otsikolla ja aiheella.

Vesikansan (2012) pro gradun teema on rikosten uhrin sovittelussa. Tutkielmassa otetaan kantaa restoratiivisen oikeuden toteutumiseen, mutta tutkielman kohteena on sovittelun prosessi ja lopputuloksessa on esitetty sovittelua ja sen vaikutusta uhrin näkökulmasta. Pro graduissa nostetaan esille myös kriittisyys restoratiivisuutta kohtaan, kuinka se voi mahdollisesti vaikuttaa negatiivisesti prosessiin. Vesikansa (2012) nosti esille myös sovitteluprosessista sen, kuinka prosessi saattaa herkästi muuttua sovittelijajohtoiseksi, eikä sovittelijajohtoisuus kuulu restoratiivisuuden ytimeen. Työssään Vesikansa (2012) pohtii voidaanko restoratiivisen oikeuden teorian ideaalien taata toteutuvan käytännössä. Johtopäätöksissä päästään siihen, että sovittelun restoratiivinen ydin on sovittelun sosiaalinen ulottuvuus. (Vesikansa, 2012.)

Tehikari (2013) tutki pro gradu työssään vapaaehtoisten sovittelijoiden motivaatiota ja toiminnalle annettuja merkityksiä. Hänen mukaansa restoratiivinen oikeuden ideologia on vahvasti vaikuttamassa sovittelun taustalla sovittelijoiden toiminnassa. Pro gradun yksi tulos oli, ettei sovittelijoilla ole yhteistä motivaatiota työlleen, vaan että motivaatiot olivat yksilöllisiä. Työn johtopäätöksissä päädytään siihen, että sovittelijat ovat edistämässä restoratiivisten arvojen leviämistä yhteiskunnassa. Johtopäätöksissä todetaan myös, kuinka sovittelijat ovat sisäistäneet restoratiivisen oikeuden toiminnan arvot, koska kokevat niiden vastaavan omaa arvomaailmaansa. (Tehikari, 2013.)

Pehrman (2011) tuo väitöskirjassaan ”Paremmiin puhumalla - Restoratiivinen sovittelu työyhteisössä” esille sen, kuinka restoratiivisen oikeuden periaatteilla on pitkät perinteet sovittelussa Suomessa. Pehrman (2011) kirjoittaa sovittelun olevan toimiva menetelmä kaikenlaisissa konfliktitilanteissa. Väitöskirjan tulokset osoittavat, että sovittelu toimii hyvin myös työyhteisöissä konfliktien ratkaisumenetelmäksi. Väitöskirjassa on haluttu kehittää sovitteluprosessia rikos- ja riita-asioiden sovittelumenetelmästä siirrettäväksi tyydyttämään ja kehittämään myös työyhteisön tarpeita. Sovittelun tärkeitä tavoitteita ovat kehittäminen, oppiminen ja kasvu. Näiden toteuttamiseen tarvitaan sovittelun perusasioita: prosessia, ohjaustapaa ja menetelmiä, jotka saadaan toimimaan kaikenlaisissa tilanteissa, vaikka ympäristö ja konfliktitilanne vaihtelisikin. Konflikti ihmisten välillä voidaan restoratiivisuuden kautta palauttaa tasolle, joka ei enää haittaa ihmisten kanssakäymistä. Konfliktitilanteissa restoratiivisella oppimisella pystytään vaikuttamaan ymmärryksen lisääntymiseen ja tunteiden käsittelyyn. (Pehrman, 2011.)

2.3 Sovinnolla sopuun

Vuorovaikutus, kohtaaminen ja konflikti, ovat keskeisiä käsitteitä sovittelun maailmassa. Olen huomannut tämän viimeisen puolen vuoden aikana, kun olen työskennellyt Sovittelutoiminnassa ja kerännyt aineistoa opinnäytetyötäni varten. Keskustelut sovittelun asiakkaiden ja sovittelijoiden kanssa ovat saaneet minut näkemään, että, konfliktin tapahtuessa, syntyy tarve ihmisten väliselle toimivalle, eheyttävälle, vuorovaikutukselle. Olen kokenut sovittelunohjaajana, että oikeanlaisen kommunikaation puute voi johtaa konfliktiin, jonka korjaamiseen tarvitaan mahdollisuutta tasa-arvoiseen kohtaamiseen.

Sovittelu kuuluu yksinkertaisuudessaan monien arjen sanavarastoon, kenkien tai silmälasien sovittelu esimerkkinä. Kotimaisten kielten keskus kertoo, että verbiä ”sovitella” voi käyttää tilanteessa, jossa esimerkiksi asetellaan tai järjestellään jotakin sopimaan yhteen jonkun kanssa, oli sitten kyseessä ihminen tai esine. Sovittelemalla voidaan myös koettaa saada aikaan sovinto, palauttaa sopu, koettaa saada osapuolet sopimaan keskenään jostakin. Sovittelun varsinainen merkitys löytyy kuitenkin oikeustieteestä. Oikeustieteessä sovittelulla tarkoitetaan neuvottelua, jossa kolmannen, puolueettoman osapuolen avulla pyritään sopimaan jokin osapuolten välinen kiistan- tai riidanlainen asia. Sovitteluja ovat muun muassa työriidan sovittelu valtakunnansovittelijan johdolla, perheasioiden sovittelu, rikoksen tekijän ja uhrin välinen sovittelu rikosvahingon korvaamisesta, kuluttajansuojalain mukainen sopimuksen sovittelu. (Kotimaisten kielten keskus 2017.) Opinnäytetyössäni sovittelulla tarkoitetaan rikos- ja riita-asioiden sovittelua. Sovittelijalla tarkoitetaan sovittelun mahdollistavaa, edellä mainittua kolmatta, puolueetonta sovittelun mahdollistajaa ja käytännöntoteuttajaa. Sovittelun määritelmä on, että se on kaikille vapaaehtoinen konfliktinhallintamenetelmä, jonka toteuttaa ulkopuolinen henkilö. Tämä ulkopuolinen henkilö on sovittelija, joka auttaa riidan osapuolia erityisen sovitteluprosessin kautta löytämään molempia osapuolia tyydyttävän ratkaisun. Sovittelijan tarkoitus ei ole ratkaista osapuolten ongelmaa vaan toimia sovinnon fasilitaattorina, puolueettomasti. (Suomen sovittelufoorumi ry 2017.)

Restoratiivinen- sanan etsiminen suomen kielen sanakirjoista ei tuota juuri tuloksia. Restoratiivisesta oikeudesta puhuttaessa voisi käyttää myös versiota korjaava oikeus (Elonheimo 2004, 180). Englanniksi sana on ”restorative”, joka tulee verbistä ”to restore”. ”To restore” käännettynä suomeksi tarkoittaa palauttaa, parantaa, entisöidä, restauroida, vahvistaa, herättää henkiin, antaa takaisin, ottaa uudestaan käyttöön ja rekonstruoida.

3 Sovittelu Suomessa

Sovittelun juuret juontuvat ajatuksesta ihmisten mahdollisuudesta elää sovussa muiden kanssa. Epäinhimillisyyden tunne ja tyytymättömyys vallitsevaa oikeusjärjestelmää kohtaan on

ollut synnyttämässä sovittelumenettelyä. Ihmisen kykyä ratkaista omaa konfliktia voidaan pitää sosiaalisena pääomana, joka vahvistaa yhteisöllisyyttä. (Flinck 2013, 15.)

Sovittelun idea rantautui Suomeen kirkon kriminaaliryönnästä ja se vakiintui ensimmäisenä Vantaalle. Vuonna 1983 alkoi Suomen Akatemian tutkimusprojekti, jonka mahdollistamana sovittelutoiminta muuttui Vantaan sosiaalitoimen vakinaiseksi työmuodoksi vuonna 1986. (Flinck 2013, 15.) Vuonna 2006 voimaan astunut Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asoiden sovittelusta (1015/2005) mahdollistaa sovittelun valtakunnallisella tasolla kaikille. Laissa määritelty sovittelu on valvottua, vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa, jonka ydin perustuu ihmis- ja perusoikeuksiin ja restoratiiviseen oikeuden arvoihin ja periaatteisiin. Vuonna 2017 Suomessa oli 32 sovittelutoimistoa tai toimipistettä. Sovittelupalveluita tuottavat kunnat, järjestöt tai yhdistykset. Helsingissä sovittelutoimintaa on ollut vuodesta 1990 kunnan tuottamana. Lokakuussa 2017 Helsingin Sovittelutoiminnassa työskenteli johtava sovittelunohjaaja, seitsemän sovittelunohjaajaa, erityissosiaalityöntekijä, toimistos sihteeri ja vahtimestari. Suomessa on noin 1200 vapaaehtoista sovittelijaa, joista noin 130 toimii Helsingin Sovittelutoiminnassa. (Helsingin Sovittelutoiminta, 2017.)

Suomessa sovittelupalvelujen johtamisesta, ohjaamisesta ja valvomisesta sekä kehittämisestä ja palvelujen järjestämisestä vastaavat Sosiaali- ja terveysministeriö, rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta ja THL. Sovittelun valtakunnallista toimintaa ja kehittämistä varten Valtioneuvosto perustaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan sovittelun neuvontakunnan. Valtakunnallinen vastuu rikos- ja riita-asoiden sovittelupalveluiden järjestämisestä on THL:lla laattien kaikki puitesopimukset palveluntuottajien kanssa. Vastuu siirtyi aluehallintovirastoilta THL:lle vuoden 2016 alussa. THL kehittää myös yhdessä palveluntuottajien kanssa sovittelutoimintaa ja vastaa täydennyskoulutuksen järjestämisestä. (THL, 2017.)

Rikos- ja riita-asoiden sovittelu on maksutonta, puolueetonta, vapaaehtoisuuteen ja vaitiolovelvollisuuteen perustuvaa palvelua, jossa asianosaisten asiaa voidaan sovittelun avulla käsitellä joko rinnakkain rikosprosessin kanssa tai sitä täydentävänä menettelynä. Sovittelumenettelyllä mahdollistetaan riita-asian tai rikoksen molempien osapuolten mahdollisuus kohdata toisensa ja käsitellä tapahtunutta puolueettoman sovittelijan välityksellä. Sovittelussa käsitellään uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja ja niiden hyvittämisestä voidaan sopia osapuolten välisellä sopimuksella. Osapuolet voivat itse vaikuttaa oman asiansa käsitteilyyn ja sitä koskevaan päätökseen. Sovittelijoiden tehtävä on toimia fasilitaattoreina huolehtien siitä, että sovittelun lopputulos syntyy osapuolten yhteisenä päätöksenä. Pyrkimys on saada osapuolet sopimaan omatoimisesti toimista, joilla halutaan tapahtunutta hyvittää. Sovittelun keskeisessä roolissa on osapuolten turvallinen kohtaaminen, heidän välinen vuorovaikutus ja mahdollisesti sovintoon eteneminen. Sovittelumenetelmän yksi keskeinen tavoite on ehkäistä rikosten uusimista. (THL, 2017.)

Vaikka Suomessa sovittelulla autetaan ensisijaisesti yksilöä ja pienempiä yhteisöjä, saavutetaan samalla myös yhteiskuntatasolla kuormittavuutta vähentävää palvelua. Sekä yksilö, että rikosoikeusjärjestelmä ovat sovittelumenettelyn selkeitä hyötyjiä (Flinck 2013, 22, 27-28.) Suomessa vuonna 2016 13 117 rikos- ja riita-asiaa ohjattiin sovitteluun, joista 68 prosentissa täyttyivät sovittelun edellytykset eli sovitteluprosessi käynnistyi. Sopimus syntyi 77 prosentissa käynnistyneistä rikos- ja riita-asioiden sovitteluprosesseista. Yksittäinen sovitteluprosessi maksoi vuonna 2016 yhteiskunnalle keskimäärin 534 euroa, joka on huomattavasti vähemmän kuin rikos- tai riita-asian käsittely käräjillä. (THL, 2017.)

Gellin (2010) ottaa kantaa restoratiivisen oikeuden yhteiskunnalliseen statukseen. Gellinin (2010) mukaan restoratiivisella menettelyllä pyritään palauttamaan yksilöt takaisin yhteisön jäseneksi, pyritään pitämään katse kohti kykyä toimia tulevaisuudessa toisin. Sosiaalisen harmonian aikaansaamiseksi tarvitaan kaikkien yksilöiden kunnioittamista, arvostusta ja tasa-arvoista kohtelua. Gellin puhuu oikeuskäytäntöihin kehittyneestä institutionaalisesta reaktiosta nimeltä restoratiivinen oikeus, jolla on pitkät juuret eri kulttuurien toimintamalleihin, joissa konfliktien ratkaisujen avainasemassa ovat olleet yksilön kohtaaminen ja osallisuus. (Gellin 2010, 59-63.)

3.1 Sovittelu sosiaalialalla

Ihminen on sosiaalinen olento, joka on osana erilaisia yhteisöjä. Ihminen on yksilö, jonka odotetaan toimivan tiettyjen yhteiskunnallisesti hyväksyttyjen normien mukaan ollakseen osana näitä yhteisöjä. Konfliktit järkyttävät ihmistä, ne ovat tapahtumia tai asioita, jotka vaikuttavat ihmisen kykyyn elää omaa elämäänsä itseään ja yhteisöä tyydyttävällä tavalla. Konfliktien taustalla voi olla monia erilaisia syitä ja niitä voi pyrkiä selvittämään tapahtuneen osapuolten välisellä vuorovaikutuksella. Vuorovaikutusta voi joskus olla vaikea toteuttaa osapuolten välillä. Tunteet tai taustatekijät voivat olla niin voimakkaana mukana, että osapuolet tarvitsevat keskinäisen vuorovaikutukseen ja asioiden selvittämisen mahdollistajiksi ulkopuolista apua. (Flinck 2013, 12-28.)

Poikelan (2010) mukaan yksilöltä edellytetään, että se pysyisi erilaisten, muuttuvien olosuhteiden mukana ja kehittyisi jatkuvasti, itseään huolehtivana kansalaisena, osana yhteiskuntaa. Jokainen ei siihen kuitenkaan kykene. Sovittelua tarvitaan, silloin kun vahinko on jo tapahtunut ja ristiriita tai konflikti on syntynyt; kun osapuolet ovat niin etäällä toisistaan, etteivät kykene kärsimystään lopettamaan tai itse tilannetta korjaamaan. (Poikela 2010, 223-243.)

Yhteyden luominen osapuolten välille, jossa mahdollistetaan kunnioittava vuorovaikutus fasilitaattorin eli sovittelijan avulla, on sovittelun perusta. Sovittelija pyrkii auttamaan osapuolia

katsomaan konfliktin yli, etsimään toimintatapaa, jolla he pystyisivät taas toimimaan eheytyneenä tulevaisuudessa, yksimielisesti. Sovittelija auttaa osapuolia rakentamaan keskinäistä yhteyttä ja ymmärrystä luottamuksen rikkouduttua, ilman vastarintaa tai vastakkainasettelua. Sovittelijan rooli kiteytyy siihen, että hän auttaa konfliktin osapuolia löytämään itse ratkaisun, jolla syyllisen etsimisen ja rankaisemisen sijaan pohdittaisiin yhdessä miten tapahtunutta pystytään korjaamaan, niin että tarpeet tulisivat tyydytetyksi. (Larsson 2012, 21-29.) Konfliktien selvittämiseen siis tarvitaan usein ulkopuolinen mahdollistaja, sovittelija, joka pitää huolen siitä, että molemmat osapuolet tulevat kuulluiksi ja heidän tarpeensa tyydytetyiksi, jotta he voisivat jatkaa omaa elämäänsä. Tai jopa palaamaan hetkeen ennen konfliktin syntyä. Ja kuka on parempi kertomaan, mitä tämän aikaansaamiseen tarvitsee, kuin yksilö itse. Sovittelijalla on erinomainen paikka ratkaisun sanoittamiseen, kun osapuolien on liian hankala selviytyä tilanteesta yksin.

Suomen Perustuslaki (731/1999) on perusoikeuksiltaan velvoittava ja sillä on siten määritelty julkinen valta velvolliseksi turvaamaan myös sovittelun toteutuminen ensisijaisena riidanratkaisukeinona yhteiskunnan eri osa-alueilla laajasti. Nykypäivän fasilitatiivinen sovittelumenetely antaa yksilölle konkreettisen ja täyden mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon, jolloin ihmisoikeudetkin toteutuvat, kun yksilö saa itse osallistua omien asioidensa käsittelyyn ja ratkaisuun. (Sovittelufoorumi ry 2017.)

Rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelua ei ole määritelty sosiaalipalveluksi, mutta se ei kuulu myöskään kriminaalitoimintaan. Sovittelupalveluita järjestetään Suomessa kunnissa, järjestöissä ja yhdistyksissä. Esimerkiksi Helsingissä sovittelupalveluja tuottaa Helsingin Sovittelutoiminta, joka toimi vielä vuoden 2017 loppuun Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa, Sosiaali- ja kriisipäivystyksen alaisuudessa. Vuoden 2018 alusta Helsingin Sovittelutoiminta siirtyi Kaupungin kanslian alaisuuteen Tietotekniikka- ja viestintäosastoon omaksi palveluksi, Osallisuus ja neuvonta -yksikköön. Toisena esimerkkinä, korostamaan sitä, kuinka sovittelupalvelut eivät ole helposti lokeroitava palvelu minkään tietyn toimialan alaisuuteen, ovat Länsi-Uudenmaan ja Kaakkois-Suomen sovittelutoimistot. Vielä vuonna 2017 sovittelupalveluja tuotettiin siellä vuonna 1991 rekisteröity uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton vapaaehtoisjärjestö Yöjalka ry. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 §:n 1 mom. mukaan ”sosiaalihuollon ammatihenkilöt ja muu asiakastyöhön osallistuva henkilöstö edistävät ja ylläpitävät yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta.” Sovittelupalvelut toimivat siis parantaakseen ihmisten hyvinvointia, osana yhteiskuntaa.

Lakiin (1015/2005) määritelty rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelu on siis palvelu, jossa osapuolille mahdollistetaan keskinäisen vuorovaikutuksen tilaisuus. Sovittelutoiminnan palveluilla pyritään auttamaan osapuolia eheytytään konfliktistaan, mutta myös konfliktiin johtaneisiin syihin etsitään ratkaisuja. Ihmisen ajautuessa konfliktin osapuoleksi, voi syynä olla

taustalla olevia sosiaalisia ongelmia. Toisaalta ihmisen joutuessa konfliktin osapuoleksi se voi myös johtaa sosiaaliin ongelmiin. Sovittelutoiminta on tämän vuoksi muutakin kuin yksittäisen tapahtuman sovittelua. Sovittelutoiminta kartoittaa asiakkaiden tuki- ja jatkopalveluiden tarvetta, auttaakseen ihmistä kokonaisuudessaan eheytymään ja palautumaan osaksi omia yhteisöjään, aina yhteiskunnalliselle tasolle asti. (Flinck 2013, 3-28.) Mielestäni sovittelutoiminnan ammattihenkilöillä, sovittelunohjaajilla, erityisen tärkeä ammatillisuuden osa, on hyvä tuntemus rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta laista (1015/2005) sekä Sosiaalihuoltolaista (1301/2014), jotta he voivat toimia työssään asiakkaan parhaaksi. Vapaaehtoisilla sovittelijoilla erityisen tärkeitä toimintaansa ohjaavia lakeja ovat mielestäni laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005) sekä Suomen Perustuslaki (731/1999) ja siitä erityisesti 6 § Yhdenvertaisuudesta sekä 8 § Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta.

Sosiaalialan ammatillisia työmenetelmiä on helppo kytkeä Helsingin Sovittelutoiminnan tarjomiin sovittelupalveluihin. Yksi näistä työmenetelmistä on palveluohjaus, jolla on oma, tärkeä roolinsa asiakkaan kokonaisvaltaisessa palvelussa. Helsingin Sovittelutoiminnan sovittelunohjaajat ovat kouluttautuneet myös restoratiivisen sovittelun asiantuntijoiksi ja he ovat aloittaneet keväällä 2017 kouluttamaan vapaaehtoiset sovittelijansa restoratiivisen sovittelu-menetelmän käyttäjiksi ”Restoratiivisen sanoituksen” koulutuksilla. Nämä kaksi sosiaalialan työmenetelmää ovat avainasemassa Helsingin Sovittelutoiminnassa.

3.2 Sovitteluprosessi

”Sovitteluprosessin tavoite ei ole ainoastaan ratkaisu ja sopiminen” (Domenici & Littlejohn 2001)

Sovitteluprosessin ensimmäinen vaihe on aloite. Sovittelualoitteen voi tehdä rikos- ja riita-asioissa poliisi, syyttäjä tai muu viranomainen kuten lastensuojelu tai sosiaaliviranomainen, osapuolet itse, huoltaja tai vajaavaltaiseksi julistetun täysi-ikäisen tai alaikäisen päämiehen edunvalvoja. Lähisuhdeväkivaltarikoksissa aloitteen voi tehdä vain poliisi tai syyttäjä. Sovittelualoitteet voivat koskea esimerkiksi pahoinpitelyä, varkautta, kunnianloukkausta, vahingon-tekota tai erilaisia konflikteja. Riita-asioissa vähintään yhden osapuolen on oltava luonnollinen henkilö, esimerkiksi tilanteissa, joissa tapahtuu yrityksen ja yksityisen ihmisen välinen erimielisyys. Sekä virallisen syytteen alaiset rikokset, että asianomistajarikokset soveltuvat sovitteltavaksi. (Flinck 2013, 89.)

Sovittelualoite tehdään sovittelutoimistoon. Sovittelutoimistossa sovittelunohjaaja selvittää asian soveltuvuuden sovitteluun eli selvittää täytyvätkö sovittelun edellytykset ja päättää sovitteluprosessin aloittamisesta. Sovittelutoimistosta otetaan yhteyttä kaikkiin osapuoliin ja heille kerrotaan sovittelusta, sen merkityksestä ja osapuolten asemasta sovittelussa. Osapuo-

lille selvitetään mahdollisuus hankkia lainopillinen avustaja, tukihenkilö tai tulkki sekä saada tarvittaessa palvelunohjausta tuki- ja jatkopalveluihin. Jos sovittelu päätetään aloittaa, asiaan valitaan kaksi vapaaehtoista sovittelijaa, jotka vastaavat sovittelun toteutuksesta. Sovittelussa käsitellään tapahtumia rakentavassa hengessä. Sovittelu voi edetä sovintoon tai se voidaan tarvittaessa keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Jos sovittelussa päästään sovintoon, voidaan siitä laatia osapuolia sitova sopimus. Sopimuksen täytäntöönpanoa voidaan sovittaessa seurata sovittelutoiminnan toimesta. Vaikka sovittelun avulla ei pyritä ratkaisemaan rikosoikeudellista syyllisyyttä tai rangaistusseuraamusta, sovittelussa saavutettu sovinto voi joidenkin lievempien rikosten osalta johtaa siihen, että asian käsittely esitutkintaviranomaisessa päättyy. Sovittelu saattaa myös johtaa syyttäjän päätökseen syytteen nostamatta jättämisestä tai rangaistukseen tuomitsematta jättämiseen tai lievempään rangaistukseen tuomioistuimissa. (THL, 2017).

Sovittelu ei aina pääty sovintoon tai sopimukseen, silti sovittelua voidaan pitää onnistuneena. Sovittelun tärkein tehtävä ei ole saapuminen tiettyyn päämäärään eli sopimuksen allekirjoittamiseen vaan sovittelun prosessi voi olla yksilölle merkityksellinen, jopa merkityksellisempi kuin sopimukseen pääseminen. Domenicin & Littlejohnin (2001) mukaan sovittelu on prosessi, jossa opitaan, kasvetaan ja toimitaan yhdessä vahvistaen itsetietoutta. Sovitteluprosessin avulla yksilö voi laajentaa omaa valmiutta tunnistaa ja ymmärtää toisen osapuolen tilannetta ja sen inhimillisiä luonteenpiirteitä. Myös mm. Elonheimo (2004, 181) korostaa tämän prosessin tärkeyttä. Hän pitää prosessia restoratiivisen oikeuden keskeisenä oivalluksena, jossa sitoutuminen lopputulokseen kasvaa, jos osapuolet kokevat prosessin oikeudenmukaiseksi.

3.2.1 Sovittelutoiminnan määritelmät ja edellytykset

Suomen perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Tätä mahdollistetaan antamalla osapuolten osallistua itse omien asioidensa käsittelyyn ja mahdollisen ratkaisun löytämiseen. Sovittelijan rooli on toimia tilanteessa mahdollistajana eli fasilitaattorina, ei etsiä itse ratkaisua tilanteeseen. Sovittelijan on tärkeä olla aktiivisena kuuntelijana, ja sallittava prosessin aikana myös tunteiden käsittely, moraalinen pohdinta sekä arvokeskustelu osapuolten välillä. Sovittelijan on oltava puolueeton eikä tuomitseva, mutta sovittelijan on myös pidettävä siitä huolta, että mahdollinen sopimus on kohtuullinen ja molemmille osapuolille tasavertainen. Sovittelu on sosiaalista palvelua, jonka toiminnalla pyritään parempaan tulevaisuuteen. (Sovittelufoorumi ry 2017.)

Sovittelutoiminnan ammattihenkilökunnasta sovittelunohjaajan toimintaa määrittää laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005), jonka 4 §:n mukaan sovittelunohjaajan tehtävänä on ohjata ja valvoa vapaaehtoissovittelijoiden toimintaa ja toimia tar-

vittaessa sovittelijana. Sovittelunohjaaja siis vastaanottaa sovittelualoitteen ja koordinoi sovitteluja, niiden saapumisesta sovittelutoimistoon, niiden palauttamiseen aloitteen tekijälle. Itse sovitteluprosessin aloittaminen tarkoittaa, sovittelunohjaajan etsii sovitteluun kaksi vapaaehtoista sovittelijaa, jotka hoitavat ohjaajan ohjauksella sovittelutilanteen(t). Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005) 10 §:n mukaan, sovittelijana voi toimia henkilö, joka on suorittanut sovittelutoimintaan perehdyttävän koulutusjakson ja jolla muutoin on sellainen koulutus, taito ja kokemus, jota tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää. Keskeinen osa sovittelunohjaajan työssä on siis vapaaehtoissovittelijoiden ohjaus. Sovittelunohjaajat ohjaavat ja tukevat sovittelijoita koko sovitteluprosessin eri vaiheissa ja keskustelevat heidän kanssaan vaihtoehtoisista menettelytavoista aina tapauskohtaisesti. (Flinck 2013, 31.)

Kuka sitten soveltuu sovittelijaksi? Yksiselitteistä vastausta ei ole mutta Euroopan neuvoston ministerikomitealla on suositus, Recommendation n: o R (99) 19, jonka mukaan seuraavat edellytykset sovittelijoiden valinnalle ja koulutukselle ovat suositeltavia: sovittelijoiden tulisi edustaa yhteiskunnan eri aloja ja heillä tulisi olla hyvä perehtyneisyys paikallisiin kulttuureihin ja yhteisöihin. Heidän tulisi pystyä osoittamaan tervettä harkintakykyä ja omata ihmishuuhdetaitoja, joita tarvitaan sovittelussa. Sovittelijoiden tulisi saada perehdyttämiskoulutusta ennen kuin he ryhtyvät hoitamaan sovittelutehtäviä. Koulutuksen tavoitteena tulisi olla korkean tason pätevyys, jossa otetaan huomioon konfliktien ratkaisussa tarvittavat taidot, uhrien ja rikosentekijöiden kanssa työskentelyä koskevat erityisvaatimukset sekä perustiedot rikosoikeusjärjestelmästä. (Euroopan neuvoston ministerikomitea.)

Lain rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelun (1015/2005) esitöissä (LaVM 13/2005) sovittelijoiden pätevyysvaatimuksiin otetaan kantaa seuraavasti: ”On edellytettävä, että sovittelijaksi ryhtyvällä on lisäksi sellainen koulutus, taito ja kokemus, jota tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää. Säännöksessä tarkoitettuun koulutukseen voi sisältyä esimerkiksi oikeustieteen tai yhteiskuntatieteiden taikka sosiaalialan opintoja. Tarvittavaa kokemusta voi puolestaan kertyä esimerkiksi erilaisesta kansalaisjärjestötoiminnasta, jossa henkilö on tottunut kohtaamaan erilaisessa elämäntilanteessa olevia ihmisiä”. Sovittelijan tehtävät lain rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelun (1015/2005) 17 §:n mukaan on, että sovittelijan tulee:

- 1) järjestää sovittelutapaamiset osapuolten kanssa
- 2) sovotella puolueettomasti ja kaikkia osapuolia kunnioittaen
- 3) auttaa osapuolia löytämään keskenään heitä tyydyttävät ratkaisut rikoksesta sen uhrille aiheutuneiden henkisten ja aineellisten haittojen hyvittämiseksi
- 4) antaa osapuolille tietoa saatavissa olevasta oikeusavusta ja muista palveluista

- 5) laatia sovittelussa syntyneestä osapuolten välisestä sopimuksesta asiakirja ja varmentaa se allekirjoituksellaan
- 6) sovittelun päätyttyä toimittaa sovittelutoimistolle selostus sovittelusta.

Periaatteena pidetään ajatusta, että vapaaehtoisena sovittelijoina osallistuvat henkilöt haluavat toimia toisten hyväksi omasta vapaasta halustaan, täysivaltaisina yksilöinä. Vapaaehtoisten sovittelijoiden keskeisenä tavoitteena on konfliktien osapuolten välisen vuorovaikutuksen ja sovinnollisuuden edistäminen. Vapaaehtoiset sovittelijat vaikuttavat samalla omalla toiminnallaan yhteiskunnan palvelujen kehittämiseen. (Flinck 2013, 52-53.)

Sovittelijan rooli kiteytettynä Larssonin (2012,140) mukaan:

Kuuntele - luo yhteys

Käännä - luo selkeyttä

Varmista, että kaikki kortit laitetaan pöytään - luo kokonaisuus

Tue osapuolten välistä yhteyttä

Anna osapuolten löytää ratkaisuja

Auta ratkaisujen muotoiluissa

3.2.2 Restoratiivinen sovittelu

Sosiologi ja kriminologi, Nils Christietä (1928-2015), pidetään restoratiivisen oikeusliikkeen ikonina. Hänen kirjoittamiensa kirjoja ”Conflicts as Property “(1977) ja ”Limits to Pain” (1981) pidetään edelleen eppisinä ja vaikuttavina kriminologian ja restoratiivisten ajattelijoiden piireissä. (European Forum for Restorative Justice 2017.) Christien ydinajatus restoratiivisesta oikeudesta on, että yhteiskunta tekee konfliktin osapuolista häviäjiä, ottamalla konfliktin omistajuuden heiltä pois. Uhrin asemassa olevaa osapuolta Christie pitää kaksinkertaisena häviäjänä, ensin tapahtuneen häviäjänä, sitten häviäjänä yhteiskunnan prosessille tapahtuneen johdosta. Christie on sitä mieltä, että konfliktit pitää nähdä resurssina, eikä päästä niistä eroon. Konfliktit eivät hänen mukaansa ole aina jotakin kauheaa. (Christie 1983, 80.) Perhman (2009) puolestaan kertoo konfliktin omistajuudesta näin: ”Älä anasta lähimmäisesi riitaa, tai muutakaan ihmissuhdeongelmaa itsellesi. Sen sijaan pyri siihen, että kaikilla mahdollisilla keinoilla avustat häntä niin, että hän voi oppia itse ratkaisemaan omat ongelmansa”.

Sovittelua tarvitaan, kun konfliktin tai rikoksen osapuolet ovat tapahtuneen jäljiltä etäännyneet toisistaan niin, etteivät kykene enää omin avuin tilannetta korjaamaan. Poikela (2010) esittelee restoratiivisen kokemuksen, eheytyksen ja ohjauksen tarpeen nousevan ikään kuin toiseen potenssiin ihmisten tarvitessa aidosti tukea ja apua selviytyäkseen tapahtuneesta ja uudistaakseen itse omat voimavaransa. Sovitteluprosessin aikana tapahtuvaa restoratiivista oppimista pidetään parantavana ja korjaavana. Se saattaa voimakkaasti muuttaa tai järkyttää

yksilön identiteettiä, uudistaa yhteisöjen toimintatapoja tai mahdollistaa elämisen ja tekemisen arvomaailmaa. (Poikela 2010, 242-243.)

Perhman (2009) on nimennyt sovittelulle ensimmäisen käskyn, jossa korostuu Christien (1983) ydinajatus restoratiivisuudesta. Tässä sovittelun ensimmäisessä käskyssä ohjeistetaan säilyttämään riidat osapuolten välillä niin, että fasilitaattorit mahdollistavat osapuolten välille ongelmanratkaisun. Sovittelulla mahdollistetaan, että konfliktin omistajuus pysyy tapahtuneen osapuolilla, ettei kukaan muu, kun osapuolet itse, päättää mikä olisi heille paras ratkaisu. Restoratiivisen oikeuden avulla pyritään aikaansaamaan sovitteluprosessi, jolla osapuolet saisivat itse korjattua ja hyvitettyä tapahtuneen, niin että katse kohdistuisi taas tulevaan eikä menneeseen. Mahdollisuus eheyttää elämänsä entiselleen olemalla ratkaisussa päättäjänä eikä sivusta seuraajana.

Restoratiivisen sovittelun vahva puolestapuhuja Suomessa on VERSO:n ohjelmajohtaja, sovittelija ja kouluttaja Maija Gellin. Hän on kouluttanut Sovittelutoiminnan ammattilaisia restoratiiviseen sovittelumenettelyyn, joissa hän on korostanut, että tulisi puhua tapahtuneen osapuolista, ei uhrista ja tekijästä. Sovittelutoiminnan ammattilaiset, sovittelunohjaajat, kouluttavat edelleen vapaaehtoisia sovittelijoitaan restoratiivisen sovittelumenetelmän maailmaan. Gellin (2011) on kiteyttänyt restoratiivisen sovittelumenetelmän viiteen teemaan, joihin jokaiseen kuuluu omat kysymykset, jotka kysytään aina molemmilta osapuolilta.

1. Jokaisella yksilöllä on ainutlaatuinen ja arvokas näkökulmansa/ Kysymys: Mitä tapahtui?
2. Ajatukset vaikuttavat tunteisiin, ja tunteet vaikuttavat käyttäytymiseen ja tekoihin. / Kysymys: Mitä ajattelit? Mitä ajattelet nyt? Miltä tuntui? Miltä tuntuu nyt?
3. Empatia ja toisten huomioiminen ovat ihmissuhteissa keskeisiä tekijöitä. / Kysymys: Keihin kaikkiin tilanne on vaikuttanut?
4. Tarpeiden tunnistaminen johtaa ratkaisuihin, joilla tarpeet voidaan täyttää. / Kysymys: Mitä tarvitset, jotta tämä tilanne korjaantuu?
5. Restoratiivinen työskentely johtaa luottamuksen palautumiseen ja henkilökohtaiseen voimaantumiseen. / Kysymys: Miten tämän tilanteen voisi ratkaista? Miten asia voidaan hyvittää? Mitä voisit luvata, ettei tilanne toistu?

Nämä viisi teemaa ja siihen liittyvät kysymykset olivat myös Helsingin Sovittelutoiminnan järjestämien ”Restoratiivisen sanoituksen”-koulutusten keskiössä ja näihin teemoihin keskityin myös aineistoni keruussa, johon palaan myöhemmin opinnäytetyössäni.

Kuten edellä on jo mainittu, sovittelu on prosessi, jonka tärkein tavoite ei ole saapuminen tiettyyn päämäärään vaan itse matka, jonka aikana yksilössä voi tapahtua olennaisia muutoksia. (Domenici & Littlejohn 2001.) Sovitteluprosessin tärkein tavoite Pehrmanin (2005) mukaan

on oppiminen, joka tapahtuu prosessiomaisessa ratkaisutilanteessa ymmärryksen kautta. Osapuolten oppimisen tärkeys ja merkitys sekä teorit olisi saatava kaikkien sovitteluprosessin osallisten tietoisuuteen. Etenkin restoratiivisessa sovittelussa prosessin aikana pyritään korjaamaan emotionaalisia ja symbolisia arvoja, kuten oikeudentuntoa, turvallisuuden tunnetta, jotka korostavat prosessin aikana tapahtuvilla muutoksilla olevan merkitystä yksilöön. Restoratiivista sovitteluprosessia voidaan pitää humanistisena oppimiskäsityksenä, jonka tavoitteena on kasvattaa osapuolten omia, sisäisiä resursseja, omien käsitysten ja oman toimintansa muuttamiseen. Muutokset asenteissa syntyvät onnistuneen vuorovaikutuksen kautta, jossa ollaan onnistuttu lisäämään molempien osapuolten informaatiota tapahtuneesta ja sen vaikutuksista. Yksilön itsenäinen kehittyminen ja osallistavuus ovat merkittäviä sovitteluprosessissa, ja osallistavuuden lisäämistä voidaan pitää oppimiskokemuksen myönteistä kokemista lisäävänä osatekijänä. Sovitteluun sopiva asenne näkyy haluna ymmärtää toista osapuolta, sillä vaikka riidat ja erimielisyyden kuuluvatkin arkeen, ei niiden haluta hallitsevan omaa elämää. (Pehrman 2005, 55-67).

3.2.3 Restoratiivisuuden tulkinta

Helsingin Sovittelutoiminnan ”Restoratiivisen sanoituksen” -koulutuksen aloitusillan ensimmäinen kysymys oli, mitä tarkoittaa restoratiivinen. Näin sovittelijat vastasivat:

Rikosasoiden sovittelun neuvottelukunnan toimikauden 1.1.2013 - 31.12.2015 toimintakertomuksen mukaan sovittelulaki luo tilan restoratiivisen oikeuden periaatteiden toteutumiselle. Toimintakertomuksessa korostetaan kuitenkin, etteivät sovittelijat saa ottaa osapuolilta konfliktia pois ohjaamalla sovittelua liikaa itse tai olemalla liian ammattimaisia, on annettava osapuolten ratkaisulle omaa tilaa. (Rikosasoiden sovittelun neuvottelukunta, 2015.)

Gellinin (2011) mukaan 2000-luvulla on ollut meneillään voimakas kehitys- ja kasvukausi niin yksilö-, kuin kansainvälisellä tasolla, erilaisten reatoratiivisten menetelmien käytössä. Sovittelu on noussut merkittäväksi riitojen ratkaisukeinoksi monella eri yhteiskunnallisella osalla ja kriisinhallinnasta on noussut keskustelua, jossa on pohdittu sosiaalisen pääoman tavoitteita. Restoratiivisella lähestymisellä Gellin (2011) tarkoittaa ihmisten välisten suhteiden korjaamista ja sopimista toimimaan tulevaisuudessa toisin välttyäkseen suhteiden rikkoutumista. Restoratiivinen lähestyminen on ihmisten välisen keskustelun ymmärtämistä, toimimista ja menetelmiä, joita käytetään luomalla konfliktin osapuolille turvallinen tila, jossa he voivat pyrkiä palauttamaan suhteen ennalleen korjaamalla konfliktin aiheuttaman epäkohdan. (Gellin, 2011.) Restoratiivisina arvoina pidetään toisen kunnioittamista ja kunnioittavaa vuoropuhelua, vastuunottamista tapahtuneesta, ihmissuhteita ja niiden korjaamista, anteeksi- pyyntöä, armoa ja moraalista oppimisista (Zehr 2015,79).

3.2.4 Restoratiivisen sovittelun periaate

Vastakkainasettelussa ovat rikosoikeus vs. restoratiivinen oikeus. Rikosoikeudessa pyritään löytämään syyllinen ja langettamaan syylliselle rangaistus. Restoratiivinen oikeus pyrkii ihmiselämän eheyttämiseen molempien osapuolten tarpeet huomioiden. Kriminologiassa restoratiivinen oikeus on uudehko käsite, vaikka monissa kulttuureissa sen periaatteilla on vahvat ja vanhat perinteet, siitä miten yhteiskunnassa tulisi tehdä, kun joku on rikkonut toista kohtaan. Rikos- ja riita-asioiden Sovittelutoiminta perustuu restoratiivisen oikeuden filosofialle, jonka keskiössä on eheytyksen mahdollisuuden luominen. Eheytyksen uskotaan tapahtuvan osapuolten mahdollisuudella kertoa oma puolensa tapahtuneesta, miten tapahtunut on vaikuttanut heidän elämäänsä ja arkeensa. Ei myöskään pidä unohtaa, että tekijä on nähtävä sosiaalisena kokonaisuutena eikä erillisenä yksilönä, vaikka sovittelussa erityisen tärkeää on uhrin ääneen kuulumisen mahdollistaminen. Larsson (2012) kuvaa restoratiivista oikeutta vaihtoehtoisena suhteutumisena rikosoikeuden seurauksille. (Larsson 2012, 247-248.) Zehr (2015) esittelee tätä restoratiivisen oikeuden ja rikosoikeuden eroa kolmella vastakkainasettelulla. Rikosoikeus etsii vastauksia kysymyksiin, mitä lakeja on rikottu, kuka niitä on rikkonut ja miten niistä pitäisi rankaista. Restoratiivinen oikeus vastaa samoihin kysymyksiin osapuolten tarpeista lähtien kääntämällä kysymykset muotoon kehen tapahtuma on vaikuttanut, mikä heidän tarpeensa ovat ja kenen vaateita ne ovat. Rikosoikeuden mukaan rikos on rikkomus lakia ja yhteiskuntaa vastaan ja rikosoikeudella etsitään syyllistä, jota voidaan rankaista. Res-

toratiivisen oikeuden mukaan rikos kohdistuu ihmisiin ja heidän suhteisiin. Restoratiivisella oikeudella luodaan velvollisuutta tekijää kohtaan. Restoratiivinen oikeus on kaikkia tapahtuneen osapuolia osallistava pyrkimys eheyttää asiat ennalleen. Toisin sanoen rikosoikeus pyrkii etsimään syyllistä rangaistakseen häntä, mutta restoratiivinen oikeus pyrkii siihen, että osapuolet ottaisivat vastuun omista tekemisistään ja tarpeiden täyttymisestä, jolloin yksilöä autettaisiin palautumaan konfliktia edeltävälle tasolle. (Zehr 2015, 30-31.)

Osapuolten ajatellaan restoratiivisuuden onnistuessa, olevan oman tilanteensa ja tapahtuneen asiantuntijoita. Sen avulla heille on mahdollistettava kontrolli ja mahdollisuus olla päättämässä, miten heidän asiansa ratkaistaan, esimerkiksi hyvittämällä ja korjaamalla tapahtunut. Oikeuskäsittelyprosessi toimii juuri toisinpäin; asianosaiset eivät ole enää pääosissa vaan sivustaseuraaajia, kun oikeusjärjestelmä asiantuntijoihin käsittelevät asian ilman asianosaisen vuorovaikutusmahdollisuutta. Oikeuskäsittelyissä etsitään aina voittaja ja häviäjä, kun taas restoratiivisessa oikeudessa tekijän vapaaehtoinen vastuunottaminen ja pyrkimys vahingon korjaamiseen on keskiössä, jolloin mahdollistuu molempien osapuolten voimaantuminen ja vastuunotto. (Gellin 2010, 63-64). Myös Poikelan (2010, s.223) mukaan aineettoman hyödyn tuottamisen syvin merkitys on ihmisenä eheytymisessä ja kehittämisessä pelkän rangaistuksi tulemisen ja uhriksi jäämisen sijaan.

Olennaista konfliktin käsittelyssä ja sovittelussa, ottaen huomioon taustat ja ongelman ratkaisu, on, että keskitytään osapuolten välisen yhteyden luomiseen, unohtamatta heidän tunteitaan ja tarpeitaan. Yhteyden luomisessa on muistettava, että sovittelijan on pyrittävä luomaan yhteys osapuolten välille, ei itsensä ja osapuolten välille. Yksilöissä herää usein halu myötävaikuttaa konfliktin ratkaisemiseen, jos yhteys toinen toistensa tarpeisiin ja inhimillisyyteen saadaan aikaan. (Larsson 2012, 76-78.)

4 Tutkielman toteutus

Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkeinä voidaan pitää aineistonkeruumenetelmää, tutkittavien näkökulmaa, teoreettista tai harkinnanvaraista otantaa, aineiston laadullis-induktiivista analyysiä, hypoteesittomuutta, narratiivisuutta, tutkimuksen tyylilajia ja tulosten esitystapaa sekä tutkijan asemaa. (Eskola & Suoranta 2000, 13-15.) Opinnäytetyöni on laadullinen tutkielma, jossa sisällönanalyysiä ohjaa teemani; restoratiivinen sovittelu sovittelijan näkökulmasta. Sisällönanalyysiä pidetään laadullisten tutkimusaineistojen perusmenetelmänä. Monet laadullisten aineistojen analyysimenetelmät perustuvat sisällönanalyysiin tavalla tai toisella, jos tällä menetelmällä tarkoitetaan erilaisten kirjallisten, kuultujen tai nähtyjen tekstien analyysiä teoreettisena pohjana. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 91.) Sisällönanalyysi on menettelykeino, jonka avulla erilaisia dokumentteja, kuten haastatteluita, keskusteluja tai mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia, voidaan analysoida objektiivisesti ja järjestelmällisesti. Tutkimuksessa käytetyllä aineistolla kuvataan tutkittavaa asiaa ja analyysin avulla

on tarkoitus saada asiasta sanallinen ja selkeä kuvaus. Sisällönanalyysin avulla aineisto järjestetään tiiviiseen ja selkeään muotoon. Analyysillä pyritään luomaan selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 103-108.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi rakentuu kolmivaiheisena. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan. Sitten aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan ja viimeisenä siitä luodaan teoreettiset käsitteet, eli aineisto lopuksi abstrahoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 108, 2009). Käytin tulosten analysointiin litteroitua haastatteluaineistoani. Etsin tutkimuskysymyksilläni aineistosta kuvaavia ilmaisuja, ensin pelkistämällä alkuperäisilmaisuja, pelkistämällä ne ja lopuksi luomalla pääluokkia. Käytin alkuperäisilmausten etsimisessä ja merkitsemisessä värikoodia vastaamaan jokaista tutkimuskysymystäni ja lähdin ryhmittelemään pelkistettyjä ilmauksia. Vastaukset tutkimuskysymyksiini sain abstrahoinnista. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä pyrin opinnäytetyössäni informaatioarvon lisäämiseen ja tuottamaan luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä eli restoratiivisuudesta sovittelijan työssä. Käytin haastatteluun haastattelurunkoa (liite 1), jossa oli kahdeksan kysymystä ja niihin apukysymyksiä mutta huomasin, ettei lisäkysymyksille ollut tarvetta toteutuksen aikana. Haastattelut kulki-
vat omalla painollaan ja jätin avoimelle keskustelulle paljon tilaa, eikä lisäkysymyksiä tarvinnut siten käyttää ollenkaan.

Haastatteluaineiston lisäksi käytin opinnäytetyössäni sovittelijoiden palautelomakkeita. Nämä palautelomakkeet kerättiin koulutusten yhteydessä ja laskin niissä annettujen arvosanojen keskiarvon antamaan yleisen mielikuvan sovittelijoiden tyytyväisyydestä koulutuksiin. Palauteissa sovittelijat antoivat myös kehitysehdotuksia, joita vertasin haastatteluaineistossa saatuihin kehitysehdotuksiin. Haastattelu- ja palauteaineiston lisäksi opinnäytetyötäni varten käytin muistiinpanojani havainnoinnista. Havainnointiaineistoani käytin etsiäkseni yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia haastattelu- ja palauteaineistostani.

Tuomen & Sarajärven (2009) mukaan havainnointi on hyvä lisä tiedonhankintamenetelmiin, kun käytössä on muitakin menetelmiä. Etenkin haastattelun ja havainnoinnin yhdistelmää pidetään tuloksia aikaansaavana. Havainnoinnin vahvuuksia on mahdollisuus nähdä tutkittavia asioita niiden oikeissa yhteyksissä. Havainnointia pidetään monipuolisena, kun halutaan tiettyä tietoa jostakin ilmiöstä, etenkin jos aiheesta ei ole paljoa tutkimustietoa olemassa. (Tuomi & Sarajärvi 81, 2009.) Roolini havainnoitsijana oli osallistuva. Tuomen & Sarajärven (82, 2009) mukaan se tarkoittaa sitä, että en ollut ulkopuolinen, osallistumaton tarkkailija, vaan sain kerättyä monipuolista aineistoa muodostamalla sosiaalisia vuorovaikutustilanteita ja toimimalla aktiivisesti tutkielmani tiedonantajien kanssa.

4.1 Kohderyhmän kuvaus ja aineiston keruu

Kohderyhmänäni oli Helsingin Sovittelutoiminnan ”Restoratiivisen sanoituksen”-koulutuksen suorittaneita vapaaehtoissovittelijoita. Vuonna 2017 järjestettiin yhteensä kolme kyseistä koulutusta. Lähetin sähköpostitse kutsun ryhmähaastatteluun kahdellekymmenelle viidelle, kahden ensimmäisen koulutuksen, kaikille suorittaneelle sovittelijoille. Haastatteluihin osallistui yhteensä kymmenen sovittelijaa viitenä eri ajankohtana marras- ja joulukuussa 2017. Ensimmäisessä ja toisessa haastatteluissa oli molemmissa kaksi sovittelijaa, kolmannessa ja neljännessä molemmissa yksi sovittelija ja viidennessä haastattelussa neljä sovittelijaa. Haastatteluihin osallistuneet sovittelijat olivat toimineet vapaaehtoisina sovittelijoina puolesta vuodesta yli kahteenkymmeneen vuoteen. Haastateltavista viisi oli naisia ja viisi oli miehiä, ikää ei kysytty, joten ikäjakaumaa ei voida mainita. Haastattelut kestivät 39 minuutista 74 minuuttiin ja ne perustuivat haastattelurunkoon (liite 1), jossa oli kahdeksan kysymystä.

Käytin puolistrukturoitua eli teemahaastattelua, jonka sanotaan olevan lähellä syvähaastattelua. Vaikka teemahaastattelu perustuu tiettyihin teemoihin, jotka nojaavat tutkimuksen viitekehukseen ja tärkeyteen saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta (Tuomi & Sarajarvi 2009, 75), halusin korostaa ihmisten omia tulkintoja asioista ja miten niiden merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Täten annoin keskustelun kulkea välillä itseksensä. En kysynyt kaikkia kysymyksiä sellaisenaan, en tietyssä järjestyksessä, vaan annoin haastateltavien oman keskustelun viedä haastattelua eteenpäin. Hain vapaata keskustelua aihealueesta ja kysyin kysymyksiä silloin, kun tarvitsin tarkennuksia opinnäytetyötäni varten. Pyrin avoimiin kysymyksiin, jotta haastateltavat vastaisivat mahdollisimman lähellä omia ajatuksiaan ja näkemyksiään aiheesta. Haastattelusta tuli litteroituna ”Arial” kirjasintyypillä, kirjasinkoolla 11 ja rivivälillä 1 yhteensä 63 sivua aineistoa.

Haastatteluaineiston lisäksi käytin analyysiin koulutuksista kerättyjä palautteita yhteensä 53 kappaletta. Keräsin palautteet kahdesta koulutuksesta sekä sovittelijoiden koulutuskyselystä. Näistä palautteista etsin keskiarvoja koulutusten yleistyytyväisyyteen ja etsin samalla vastauksia siihen, vastasivatko ennako-odotukset koulutuksia.

Haastattelujen ja palautteiden lisäksi tein omia havaintoja koulutusten aikana, johon itse osallistuin syksyllä 2017. Havainnointini tapahtui seuraamalla ja tekemällä muistiinpanoja ”Restoratiivisen sanoituksen” koulutuspäivistä, sen startti-illasta, kahdesta koulutuspäivästä sekä jatkokoulutuspäivästä. Koulutuspäivillä korostettiin haastattelun ja havainnoinnin voivan tasapainottaa ja tukea toisiaan. Haastattelun ydin on saada halutusta asiasta mahdollisimman paljon tietoa ja havainnoinnin avulla tätä asiaa voidaan monipuolistaa. Päädyin ottamaan havainnoinnin toiseksi tiedonhankintamenetelmäksi opinnäytetyöhöni siksi, että opinnäytetyöni aiheesta ei löydy juuri väitöskirjoja, tutkielmia tai artikkeleita. Tämän lisäksi halusin päästä

samalla oppimaan itselleni vieraasta aiheesta mahdollisimman paljon ja koin näin pääseväni lähemmäksi käsittelemääni aihetta.

4.2 Analysointiprosessi

Aloitin käsittelemällä sovittelijoiden antamat palautteet koulutuksista. 36 palautteessa oli annettu yleisarvosana, jonka arviointiasteikko oli 1-10. Laskin näistä palautteista keski-arvot, joka oli 8,5. Tämä kertoo sen, että koulutuksiin oltiin yleisellä tasolla hyvin tyytyväisiä. Tunnelmaa, ilmapiiriä ja kouluttajia kehuittiin eniten. Demoharjoitukset nousivat myös palautteissa vahvasti esille, moni antoi niistä positiivista palautetta. Osassa palautteista koettiin demoharjoitukset turhauttaviksi.

Haastatteluaineistoa lähdin analysoimaan keräämällä tutkimuskysymysteni näkökulmasta haastatteluaineistosta alkuperäisilmauksia, yhteensä 181 kpl. Seuraavassa taulukossa esitän niistä osan, jotka pelkistin oikean puoliseen sarakkeeseen. (taulukko 1)

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus
jos ylipäättään kun edellytykset, siis sovittelun edellytykset täyttyy, niin silloin tää sopii aina	sopii lähes kaikkeen
periaattessahan ne on ne sanat joita on 20 vuotta soveltanut	sanoja sovellettu aina
he tuovat itse sen asiansa tähän ja me kuullaan, asiakasta kuunnellaan	asiakkaan kuuleminen
asiakslähtöisyys on tyhjentävä sana	kaikki lähtee asiakkaasta
jos ei mitään muuta rakennetta oo niin kyl siin on hyvä ton kaltainen rakenne	rakenteen olemassaolo auttaa
alko siitä et me oltiin silleen et kertokaa ja se loppu siihe et mitäs tähän sopimukseen	keskustelu kulkee omalla painollaan
sovellan joustuen ja asiakashan ohjailee	sovelletaan asiakkaan mukaan
käsite empatiasta ja sellaiset käsitteet moninaisuudesta niin on ollut jo olemassa	empatian ja moninaisuuden olemassaolo
tää restoratiivisuus on sen takii musta niin arvokasta et se on niinkun just ihmiseltä ihmiselle	inhimillisyys
joskus on tosi suuri kiusaus mennä siihen et-tä, et tota näkee ikään kuin muka ja unohtaa mistä ne ihmiset tulee	ihmisen näkeminen omana itsenään

kertaus on opintojen äiti	saman asia kertaus
eri toimistoissa tää erilaisuus	erilaiset toimintatapa
koko se organisaatio niin sanotusti läpi niin se on mun mielestä arvokasta	yhteneväisen tiedon arvo
sovittelun jälkeen mahdollisuus vaihtaa muutama sana sovitteluparin kanssa	aika sovitteluparin kanssa
ei kun sitä pitää kokoajan ylläpitää ja kehittää ja syventää	jatkuvasti edetä
uusilta sovittelijoilta heiltä tulee se, niin sitä itte et tällä tavalla voi kysyä ja näin ja sitä alkaa sit itekin muistamaan. sitä alkaa oppia kokoajan	toiselta, uudelta oppiminen
silti meillä pitäisi olla yhteinen missio, jota tämäkin auttaa määrittämään	yhteisen mission aikaansaaminen

Taulukko 1: Alkuperäisilmausten redusointia

Alkuperäisilmausten redusoinnin jälkeen tein pelkistetyistä ilmauksista alaluokkia eli klusteroin haastatteluaineistoa. Alaluokkia tuli yhteensä 54 kappaletta, joista seuraavassa taulukossa (2) esittelen osan.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
sopii lähes kaikkeen	monipuolinen soveltuvuus
sanoja sovellettu aina	sovellettavuus
asiakkaan kuuleminen	asiakkaan kuuleminen
luontevaa	luontevuus
kaikki lähtee asiakkaasta	asiakas ensin
rakenteen olemassaolo auttamaan	rakenne
keskustelu kulkee omalla painollaan	keskustelu omalla painolla
sovelletaan asiakkaan mukaan	asiakaslähtöisyys
empatian ja moninaisuuden olemassaolo	empatia ja moninaisuus
inhimillisyys	inhimillisyys
inhimillisyyden kokemus inhimillisyydessä	inhimillisyyden kokeminen
ihmisten näkeminen hänen kauttaan	ihminen ihmisenä
saman asian kertaus	tuttu asia uudelleen
erilaiset toimintatavat	erilaisuus
yhteneväisen tiedon arvo	yhteneväisen tiedon arvo
aika sovitteluparin kanssa	aika

jatkuvasti edetä	eteneminen
toiselta, uudelta oppiminen	uuden vastaanottaminen
epävarmuus	epävarmuus
yhteisen mission aikaansaaminen	yhteismissio

Taulukko 2: Aineiston klusterointia

Lopuksi muodostin alaluokista pääluokkia aineiston abstrahoinnilla. Pääluokkia tuli yhteensä kolme kappaletta; struktuuri, ylläpito ja inhimillisyys arvona. Pääluokkien käsitteistä pyrin tekemään johtopäätöksiä, joilla etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini. Esittelen pääluokat tutkielman tulokset luvun yhteydessä.

4.3 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Lähetin 25 sovittelijalle haastattelukutsun ja peräti 10 osallistui haastatteluun. Pidän haastatteluun osallistuneiden määrää suurena suhteessa lähetettyihin kutsuihin ja litteroituna aineistoa kerääntyä kiitettävä määrä. Sain mielestäni kokonaisuudessaan kerättyä tarvittavan määrän teoriaa ja aineistoa opinnäytetyötäni varten, koska keräämäni tieto alkoi toistaa itseään eli saturoitumaan. Tiedon riittävyys eli saturaatio tulee ilmi, kun tieto rupeaa toistamaan itseään. (Eskola & Suoranta 1996, 35.) Tuomen & Sarajärven (2009, 87) mukaan tiettyä määrää aineistoa voidaan pitää riittävänä tuomaan aiheen teoreettista peruskuviota, joka tutkittavasta ilmiöstä on saatavana, eikä tutkimusongelman kannalta saada lisätietoa, kun tieto alkaa toistaa itseään.

Opinnäytetyötäni varten olin anonut ja saanut tutkimusluvan Helsingin kaupungilta lokakuussa 2017. Haastatteluihin osallistuminen sekä palautteiden kirjoittaminen on ollut vapaaehtoista ja havainnoinnin kohteena olleita sovittelijoita informoitiin opinnäytetyötä tekevästä opiskelijasta. Kaikki aineisto on kerätty anonymisti, käsitelty ja tuhottu opinnäytetyön valmistumisen jälkeen niin, ettei se joudu sivullisille.

Luotettavuus eli validius tulee ilmi laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tarkassa tutkimuksen toteuttamisen selostuksessa. Se merkitsee kuvausta ja siihen liitettyjen tulkintojen ja selitysten yhteensopivuutta. Tarkkuus koskee koko tutkimusta ja myös aineiston tuottamisen olosuhteet on tuotava ilmi totuudenmukaisesti ja selkeästi. Aikaansaadakseen luotettavuutta tutkimukseen on tutkijan pyrittävä kertomaan lukijalle tarkasti mitä hän on tehnyt tutkimuksessa ja miten hän on saatuihin tuloksiin päätnyt. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2008, 226-228.)

Tutkimusta tehtäessä täytyy noudattaa ihmisarvoa kunnioittavaa periaatetta. Oli tutkimuksen tarkoitus sitten mikä tahansa, vahinkoa ei saa tutkittavalle aiheuttaa, eikä myöskään tutkit-

tavaa saa loukata. Luottamuksellisuudesta ja anonymiteetistä täytyy pystyä pitämään kiinni myös tietoja julkistettaessa, huolehtien siitä, että tutkittavien henkilöllisyys ei mitenkään paljastu tiedoista. (Eskola & Suoranta 2008, 56 - 57.) Olen pyrkinyt opinnäytetyötäni tehdesäni toimimaan sekä eettisesti, että ihmisarvoa kunnioittaen. Olen pitänyt huolta haastateltavien ja havainnoinnin kohteena olleiden anonymiteetistä enkä ole toimillani loukannut ketään.

5 Tutkielman tulokset

Tulosluvussa esittelen opinnäytetyössäni esiin nousseet tulokset, joiden kautta saan vastauksia tutkimuskysymyksiini. Nämä vastaukset esittelen johtopäätös luvussa. Selkeitä tuloksia opinnäytetyössäni olivat seuraavat neljässä kappaleessa esitellyt asiat.

5.1 Restoratiivisten arvojen omaksuminen

Tulosten perusteella kävi ilmi, että lähes kaikki sovittelijat ovat omaksuneet restoratiiviset arvot. Moni on kuitenkin kokenut tehneensä jopa tiedostamattaan, aina, sovitteluja restoratiivisten arvojen mukaan. Tämä korostui myös tehdesäni havaintoja koulutuksissa. Sovittelijat olivat sitä mieltä, että restoratiiviset menetelmät ovat totuttujen tapojen ääneen sanomista, tuttujen asioiden sanoiksi pukemista. Tällä sovittelijat tarkoittivat, että restoratiiviset arvot ovat olleet aina mukana sovitteluissa, mutta nyt ne on vain sanoitettu heille koulutuksen avulla. Tämän moni koki voimaannuttavaksi ja sovittelua vahvistavaksi tekijäksi. Sovittelijoiden mukaan restoratiivinen sovittelu käy lähes kaikkiin sovitteluihin pienellä varauksella ja tapauskohtaisesti soveltaen. Etenkin lähisuhdeväkivallan sovitteluihin restoratiivista menetelmää sovittelijat pitivät hyvinkin toimivana.

Kukaan ei kokenut, että arvot olisivat muuttuneet koulutusten myötä, enemmänkin, että restoratiivisuus itsessään nousi todelliseksi arvoksi sovitteluissa. Inhimillisyys ja se, että kaikki perustuu, siihen miten ihmiset suhtautuvat toisiin ihmisiin, nousi voimakkaasti esille. Aineiston analyysissä yhdeksi pääluokaksi nousi inhimillisyys arvona, kuten eräs sovittelija asian ilmaisi, restoratiivinen sovittelu on ”ihmiseltä ihmiselle”.

”Mitä uutta tässä nyt”, oli yhden haastateltavan kuvaava kommentti siitä, kuinka näiden restoratiivisten menetelmien koettiin olleen jo ennen koulutuksia käytössä ja kuinka kukaan ei kokenut omaksuneensa tai oppineensa mitään kokonaan uutta, mullistavaa asiaa. Restoratiivista oikeutta pidettiin yleisesti sovittelua mahdollistavana ydinajatuksena, sen yhtenä lähtökohtana. Muutama sovittelija koki, että ei edes ole muuta tapaa sovitella kuin restoratiivisesti, koska se toimii ja on sovittelun a ja o.

”palautuu siihen arvoonsa mikä sillä on”-sovittelija

5.2 Restoratiivisen menetelmän näkyminen sovittelussa

Restoratiivisen menetelmän näkyminen sovittelussa näkyy sovittelijoiden mielestä siinä, että restoratiivisen menetelmän avulla sovittelun kulku on luontevaa ja restoratiivisten kysymysten luoma runko on sovittelua vahvistava tekijä. Eräs sovittelija käytti sanaa *”itsepalvelusovittelu”*, kuvatakseen ideaalia, restoratiivisesti onnistunutta sovittelua. Tämä näkyy sovittelussa siinä, että sovittelija onnistuu luomaan tilan osapuolten väliselle kanssakäymiselle, asioiden ratkaisun löytymistä varten, ja seuraavaksi sovittelijan tarvitsee vain kysyä, mitä sovittelusopimukseen kirjoitetaan. Itsenäisen, luonnollisen tapahtumakulun onnistumisesta pidetään siis restoratiivisen sovittelun näkymisenä ja onnistumisena. Yksi asia, joka siis nousi vahvasti esille, oli konfliktin omistajuuden säilyminen osapuolilla. Tätä pidettiin restoratiivisen menetelmän oleellisena osana onnistunutta sovittelua, *”ne johtaa sellaiseen lopputulokseen, että usein se ihminen kyllä pystyy kokoamaan sen palasensa siinä, noiden perusteella”*.

Lähes kaikki haastateltavat kokivat, että restoratiivisen menetelmän avulla sovittelija pystyy sanoittamaan sovittelua moraalisesti, kysymyksiin asti menevällä rakenteella. Se näkyy siinä, että sovittelun kulku on luonnollista *”luonnollinen jatkumo”*. Useat haastatellut sovittelijat, olivat sitä mieltä, etteivät restoratiiviset menetelmät kuitenkaan riitä yksinään onnistuneen sovittelun aikaansaamiseksi, mutta kokevat, että on kuitenkin parempi, kun on jotain mihin nojata, jotain mikä vie tarvittaessa keskustelua sovittelutilanteessa eteenpäin.

Restoratiivinen sovittelumenetelmä näkyy sovittelijoiden mielestä esimerkiksi siinä, että tuotetaan samanlaista palvelua kaikille asiakkaille, tasavertaisesti. Eräs sovittelija sanoi sovitteluiden olevan restoratiivisten menetelmien avulla *”laadun kanssa kimpassa”*, toinen ilmaisi asian näin: *”hahmottuu helpommin sitten, jos täytyy siirtyä pois aiheesta yhdessä toisen kanssa”*. Yhteneväiset toimintatavat sovittelijaparin kanssa koettiin sovittelua vahvistavaksi tekijäksi.

Vahvasti esille nousi myös aktiivisen kuuntelun välineet, joita koulutuksissa harjoiteltiin paljon. Sovittelijat kokivat, että aktiivisen kuuntelun välineet tukivat sovitteluprosessia ja, että niiden avulla sovittelua pystyi toteuttamaan restoratiivisesti. Tämä näkökulma nousi niin haastatteluaineistosta kuin havaintoaineistostakin. Näistä molemmista aineistoista nousi myös esiin kuinka restoratiivisella menetelmällä onnistutaan luomaan turvallisuuden tunnetta sovitteluihin; *”luo aika sellasen turvallisen niinkun keskustelun”*. Tämäkin siis nosti esille toimintatapojen yhteneväisyyden merkityksen ja sen kautta tasa-arvoisuuden sovittelupalvelun tuottamisessa.

Myös kuulluksi tulemisen tarpeen huomioimista ja keskustelun aikaansaamista osapuolten välille sovittelijat pitivät restoratiivisten menetelmien näkyvinä asioina. Analysoinnin yhdeksi pääluokaksi nousi näitä asioita vahvistamaan struktuuri, rakenne, joka palvelee sekä sovittelijoita, konfliktin osapuolia että itse sovittelun kulkua. Tämän nähtiin mahdollistavan restoratiivisen menetelmän toimimisen käytännön työssä; *”työkalu mitä pitää tilanteen mukaan soveltaa”*. Kuulluksi tulemista ja toisen kuuntelemista sekä tilan luomista näille, pidettiin sovittelijan tärkeinä tehtävinä.

5.3 Restoratiivisten menetelmien käyttöönottoon vaikuttavia tekijöitä

Restoratiivisten menetelmien käyttöönottoon vaikuttavia tekijöitä oli sovittelijoiden mielestä menetelmien tuoma selkeys sovitteluprosessiin ja sovittelijoiden yhteneväinen lähestymistapa sovittelutilanteessa. Moni sovittelija koki yhteneväisen toimintatavan tuovan asiakkaille tasa-arvoisen kohtelun ja mahdollisuuden luoda luonnollinen kulku sovittelulle. *”Yhteinen missio”*, lausahdus yhdestä haastattelusta mielestäni kiteyttää sen, mitä yhteneväsyydellä tarkoitetaan.

Sovitteluparin kanssa työskentelyä pidettiin tärkeänä, esille nousi palautteen anto, reflektointi ja yhteneväisen sovittelun kulku. Useampi sovittelija koki sovittelun kulun olevan laadukkaampaa ja helpompaa, jos molemmat sovittelijat toimivat restoratiivisten menetelmien ja arvojen kautta. Yksi sovittelija esitti asian näin: *”helpottaa ihan hirveesti jos sen tekee kaikki, toimii samalla tavalla”*. Moni sovittelija koki, että saadakseen restoratiivisen sovittelun menetelmät siirrettyä käytäntöön olisi niin sovittelijoiden kuin sovittelutoimistojen välille saatava yhteneväsyyttä ja tasa-arvoista palvelua kaikille. Kommentti *”Kaikki ei saa samanlaista kohtelua”* kuvastaa, miten erilaisten sovittelukäytänteiden erot sovittelijoiden ja sovittelutoimistojen välillä näyttäytyvät käytännössä.

Sovittelijat eivät pidä restoratiivisia menetelmiä riittävinä yksinään, mutta toisaalta niitä pidetään parempana kun, että oltaisiin ilman niiden tuomaa rakennetta. Käyttöönottoa helpottamaan toivottiin jonkinlaisen kysymyssarjan mukaan ottamista, sille varalle, että restoratiivisten teemojen kysymykset eivät tuota tulosta, että *”mitä sitten kysyttäisiin jos nämä eivät toimi”*. Osa sovittelijoista ilmaisi huolensa juuri siitä, että muuttuuko sovittelu liian mekaaniseksi, liian ohjaavaksi valmiiden kysymysten vuoksi.

Analysoinnin yhdeksi pääluokaksi nousi ylläpito. Sovittelijat näkivät taitojensa ylläpidon tärkeänä sovittelujen käytännön toteutumisessa. Koettiin, että uudistumisen tarpeen on oltava jatkuvaa: *”kaikesta näköjään voi löytää jotakin uutta näkökulmaa”, ”ja pitääkin oppia kokon ajan uutta”*. Haastatteluissa suuressa roolissa oli keskustelu harjoittelusta, kehittämisestä,

ylläpidosta ja päivitystarpeista. Restoratiivisten menetelmien käyttöönottoa helpottavina tekijöinä pidettiin muun muassa harjoittelua ja työnohjausta ohjaajan kanssa, *”ylläpitoa ja lisäkoulutusta, sen jälkeen kun on niinku täällä harjoiteltu sitä käytännössä”*. Useampi sovittelija koki, että uusien peruskurssilaisten kanssa työskentely on hyödyllistä ja restoratiivisten menetelmien käyttöönottoa helpottava tekijä. Yhdeksi peruskurssilaisten vahvuudeksi koettiin, että restoratiiviset menetelmät ovat heillä perusoletuksena ja siten sen käyttö saattaisi siirtyä helpommin myös vanhojen sovittelijoiden käytäntöön.

5.4 Muutostarpeet koulutuksessa

Sovittelijat antoivat paljon kehuja koulutuksista, *”ehkä parhaimpii koulutuksii missä on pitkään aikaan ollut”, ”hirveen hyvin järjestetty”*. Muutos- ja kehitysehdotuksia sovittelijat kertoivat vain vähän. Tiivistämistä toivottiin, sillä asia oli monille vanha tuttu; *”vanha uuden asussa”*. Harjoittelua ja osallistavaa tekemistä pidettiin enimmäkseen hyvänä ja ehdottomasti parempana vaihtoehtona kuin luentoja. Selkeimmin mielipiteitä jakoivat demoharjoitukset. Osa sovittelijoista pitivät demoharjoituksia oleellisena osana restoratiivisten menetelmien haltuun ottamista, kun taas osa piti niitä ylidramatisoivana leikkinä. Havainnoinnissa korostui myös demoharjoitukset ja kuinka niiden avulla sovittelijat saattoivat jakaa kokemuksia ja ajatuksia. Toisaalta demoharjoitukset tuntuivat osalle sovittelijoista epäolennaisilta ja turhautavalta. Osa koki koulutuksien antoisimpana osana avoimia keskustelutilanteita ja reflektointia niin sovittelijoiden kesken kuin sovittelunohjaajien kanssa.

Yksi kehittämisidea, joka nousi useampaan kertaan esille oli, että koulutuksiin otettaisiin mukaan myös eri kulttuurien näkökulmat, niin yleisesti kuin myös restoratiivisuuden näkökulmasta: *”mitä sovittelijoille annetaan sellaista tietoa kulttuurista et, et miten ihmiset niinku käsittää, et millä tavalla saadaan, voidaan kertoa tän restoratiivisuuden”, ”me vedetään se hienosti se kohtaaminen ja, ja me ei oikeasti koskettu mihinkään”*. Kulttuurinäkökulman mukaan ottamisen lisäksi koulutuksilta toivottiin laadunvalvontaa tai jopa tasotestin läpäisemistä aikaansaamaan tasalaatuisuutta kaikille asiakkaille.

6 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni laadullisen tutkielman tulokset antoivat vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseeni. Sain haastatteluista paljon aineistoa ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni siitä, miten restoratiivinen sovittelumenetelmä näkyy ja toimii käytännön työssä. Yksi selkeä vastaus, joka tuli melkein kaikilta sovittelijoilta oli, että restoratiivinen sovittelumenetelmä koettiin toimivana ja lähes jokaiseen sovittelutilanteeseen sopivana menetelmänä, jos ei suoraan sellaisenaan niin ainakin soveltaen tilanteeseen sopivaksi. Restoratiivinen menetelmä näkyy so-

vittelijoiden mukaan siten, että se toimii kuin näkymätön kaavio, jolla on sovitteluprosessia tukeva rakenne. Sovittelijat kokivat, että tällä näkymättömällä kaaviolla ja rakenteella he pystyvät luomaan sovittelutilanteessa itsenäisen, luonnollisen tapahtumakulun ja yhteyden osapuolten välille, ilman että he itse ottavat ohjia liikaa omiin käsiinsä. Restoratiivisuus näkyy sovittelijoiden mukaan sovittelussa silloin, kun konfliktin omistajuus pysyy konfliktin osapuolilla. Tällä sovittelijat tarkoittavat, että osapuolet pyrkivät ja kenties myös onnistuvat sovittelussa itse löytämään ratkaisun tilanteeseensa, jotta voisivat eheytyä konfliktia edeltävälle tasolle elämässään. Konfliktin osapuolet ovat tapahtumansa asiantuntijoita, ja ovat siten parhaita kertomaan, miten haluavat asian ratkaistavan. Sovittelijat puolestaan fasilitaattoreina pyrkivät saamaan sovintoa aikaiseksi sanoittamalla se heille, restoratiivisin menetelmin.

Vastaus toiseen tutkimuskysymykseen siitä, miten restoratiivisten arvojen omaksuminen on muuttanut sovitteluja oli selkeä; se ei sovittelijoiden mukaan ole juuri muuttanut sovitteluja. Sovittelijat kuitenkin kokivat restoratiivisten arvojen selkeyttävän sovitteluja, antavan sovittelulle kenties raamit tai viitekehyksen, jonka avulla sovittelija saa olemassa olevia arvojaan ja sovittelun kulkua tukevaa kontekstia. Lähes kaikki sovittelijat kokivat restoratiivisten arvojen olleen aina osana sovittelua, jo ennen restoratiivisten menetelmien koulutusta. Suurin osa sovittelijoista koki restoratiivisuuden olevan sovittelun ydinajatus, he eivät vaan olleet ajatelleet sitä niin selkeästi, erillisenä osana sovittelua. Sovittelijat kertoivat, että restoratiiviset menetelmät selkeytyivät ja saivat nimen ”Restoratiivisen sanoituksen” -koulutuksen myötä. Moni sovittelija koki, että heille on nyt sanoitettu, mitä restoratiiviset menetelmät ovat, ja tämä on tukenut heidän olemassa olevia arvojaan ja sitä kautta tuonut luontevuutta sovitteluihin.

Kolmas tutkimuskysymykseni oli, mitä pitäisi tehdä, jotta restoratiivisen sovittelun menetelmät siirtyisivät käytäntöön. Tähän sovittelijat vastasivat lähes yhteen ääneen, että harjoittelemalla. Harjoittelemisella he tarkoittivat niin koulutusten yhteydessä tehtäviä erilaisia harjoituksia kuin käytännön harjoituksia. Ehdotuksina tulivat esimerkiksi, että sovittelijat harjoittelisivat restoratiivisten menetelmien käyttöä yhdessä sovittelunohjaajan kanssa tai, että olisi läpäistävä aiheeseen liittyvä koe harjoittelun jälkeen. Sovittelijat nostivat vahvasti esille sen, että kaikilla sovittelijoilla pitäisi olla samat toimintatavat, jotta restoratiivisen sovittelun menetelmät siirtyisivät helpommin käytäntöön. Tällöin sovittelupalveluiden yhteneväisyys ja tasa-arvoisuus pystyttäisiin takaamaan kaikille. Sovittelijat uskoivat, että restoratiivisilla menetelmillä sovittelupalveluiden yhteneväisyys ja tasa-arvoisuus saavutettaisiin ja samalla laadunvalvonta olisi helpompaa.

Kaikki sovittelijat olivat sitä mieltä, että myös taitoja ylläpitävät koulutukset kuuluvat käytännön työtä tukevaan toimintaan. Kaikki sovittelijat olivat erilaisten lisäkoulutusten kannalla

ja halukkaita kehittämään edelleen itseään sovittelijana. Tämän lisäksi sovittelijat nostivat esille työnohjauksen tärkeyden. Sovittelijat kokivat työnohjauksen sovittelijan ja sovittelunohjaajan välillä parantavan sovittelun käytännön työtä ja he toivoivat sitä lisää.

Sovittelupalveluilla on yhtenäistämisen tarve ja halu sekä organisaatiotasolla että sovittelijoilla, ja myös valtakunnallisesti. Tämän vuoksi olisi mielestäni tarvetta jatkotutkimuksille. Jatkotutkimuksilla voisi saada lisää tietoa sovittelun eroavaisuuksista ja näitä tutkimalla voitaisiin sovittelupalveluja mahdollisesti yhtenäistää tasavertaisesti kaikille sovitteluun osallistuville osapuolille. Yksi restoratiivisten menetelmien kulmakiveksi nousi opinnäytetyöni tuloksissa sovittelun osapuolten kuunteleminen ja kuulluksi tuleminen. Ne olivat sovittelijoiden mielestä tärkein asia sovittelussa, mutta toteutuvatko ne paremmin restoratiivisten menetelmien avulla vai restoratiivisista menetelmistä huolimatta? Olisiko tässä yksi jatkotutkimuksen paikka, kenties tutkimus, jonka aiheena olisi restoratiivisten menetelmien toteutuminen ja sen vaikutus konfliktin osapuolten näkökulmasta?

Päädyin opinnäytetyöni johtopäätöksissä samaan kuin Tehikari (2013) pro gradu työssään, siitä, että sovittelijat ovat sisäistäneet restoratiivisen oikeuden toiminnan arvot. Tämä siten, että sovittelijat näyttivät kokevan restoratiivisten arvojen vastaavaan omaa arvomaailmaa. Vesikansan (2012) pro gradu työssä ja Pehrmanin (2011) väitöskirjassa pohdittiin restoratiivisuuden toteutumista ja kehittämismahdollisuuksia sovittelun osapuolten ja itse sovitteluprosessin näkökulmasta, joten näiden vertaaminen opinnäytetyöni johtopäätöksiin ei lisää tietoa tutkittavalla alueella.

7 Lopuksi

Opinnäytetyöni laadullisen tutkielman avulla saatiin vastauksia siihen, miten sovittelijat näkevät, kokevat ja toteuttavat restoratiivisia menetelmiä sovitteluissa käytyään ”Restoratiivisen sanoituksen”- koulutuksen. Pyörää ei sovittelijoiden mielestä keksitty uudelleen vaan enemmänkin vahvistui usko siitä, että restoratiivisen oikeuden ydin on sovittelijoiden hallussa. Toisten sovittelijoiden mielestä sitä on helppo toteuttaa juuri restoratiivisten menetelmien avulla, toiset taas näkivät, että se toteutuu joka tapauksessa. Uskon jokaisen sovittelijan pyrkivän eheyttämään sovittelun osapuolet konfliktia edeltävälle tasolle restoratiivisen oikeuden ajatusmaailman mukaisesti, mutta onko sovitteluprosessi yhteneväistä ja tasalaatuisuutta sovittelijoiden välillä, jos kukin toteuttaa sitä omalla tavallaan ja kuka sitä on arvostelamaan?

Uusien ja vanhojen sovittelijoiden yhteentörmäys oli asia, jota pohdin opinnäytetyöni aineiston keruussa. Tällä tarkoitan, että uusille sovittelijoille restoratiiviset menetelmät ovat olleet mukana alusta asti ja heillä ei ole poisoppimisen tai uuden omaksumisen tuomia haasteita

kuten niillä, jotka ovat toimineet sovittelijoina jo kauemmin. Pohdin sitä, miten restoratiivisten menetelmien omaksuminen ja siirtäminen käytännön sovitteluun saattaa aiheuttaa kenties vastakkainasettelua, uudet tavat vs vanhat tavat, onko olemassa yhtä oikeaa tapaa?

Riitoja ja erimielisyyksiä tuskin voidaan välttää, mutta niistä selviytyminen on tärkeää. Restoratiivisen sovittelun leviäminen maailmalla olisi toivottava elementti kriisinhallintaan ja konfliktitilanteisiin. Suomessa oli vuonna 2017 32 sovittelutoimistoa, ja vapaaehtoiseen sovittelukoulutukseen paljon kysyntää. Meillä ollaan siis hyvällä tiellä siihen ajatukseen, jota CMI ja Suomen ulkoministeriösovittelulinjauksessaan promovoivat, ”Puhumalla sovintoon” ja ”Sovinnon hallinnasta kansalaistaito”. (Ahtisaari-päivä, 2018.) Tältä pohjalta on restoratiivisen sovittelun koulutukselle ja sen kehittämiselle sarkaa käytänteiden selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi ja kenties uusien menetelmien kehittämiselle.

Sovitteluun päättyvät asiat, joita ei ole saatu ratkaistuksi muilla keinoin. Millä keinoilla koko sovittelu voitaisiin välttää? ”Meillä pitäisi olla laki, joka sanoisi, että oikeuteen voisi mennä vasta sitten, jos sovittelu ei ole auttanut. Maailmalla isot sovitteluun päättyvät konfliktit voitaisiin välttää sillä, että ihmiset otettaisiin mukaan heidän omia asioitaan koskevaan päätöksentekoon. - Pekka Haavisto”. (Mattila 2016.)

Restoratiivisen sovittelun levinneisyys Suomessa laajenee paitsi sovittelijoiden koulutuksen myötä, myös erilaisten kampanjoiden välityksellä. Nobelin rauhanpalkinnon saanut presidentti Martti Ahtisaari toimii Ulkoministeriön ja CMI:n kanssa Ahtisaari päivien toteuttamisessa. Tällä tähdätään luomaan uutta sovittelija-ainesta nuorista, jotka oppivat hallitsemaan sovinnon taidot rakentavassa hengessä. Pyrkimyksenä on, että tulevaisuudessa päästäisiin astetta edemmäksi: sovittelusta rikosprosessin välttämiseksi, sovintoon ilman sovittelua. (Ahtisaari-päivä, 2018.)

Lähteet

Painetut lähteet

- Attias, Miriam. 2016. Inhimillisiä uutisia 29.8.2016. ”Miksi konflikti on Stigma?”
- Christie, Nils. 1983. Piinan rajat. Oikeussosiologian julkaisu: Helsingin yliopisto.
- Domenici, Kathy & Littlejohn, Stephen W. 2001. Mediation: Empowerment in Conflict Management, Second Edition Waveland Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Helsinki: Gummerus.
- Flinck, Aune. 2013. Rakennamme sovintoa. Opas rikosten ja riitojen sovitteluun. THL. Tampere: Juvenes Print.
- Gellin, Maija. 2011. Sovittelu koulussa. Juva: PS-Kustannus
- Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko, Sajavaara Paula. 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu:Tammi
- Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005)
- Larsson, Liv. 2012. Sovittelun taito. Helsinki: Basam Books
- Mattila, Raisa. 2016. Inhimillisiä uutisia 8.8.2016. ”Pekka Haaviston neuvo sovittelijoille: Anna aikaa”.
- Pehrman, Timo. 2005. Sovittelu luottamuksen lähteenä - mitä ja miten rikoksen tai riidan osapuolet voivat sopia? Teoksessa Poikela, E. (toim.) Oppiminen ja sosiaalinen oppiminen. Tampere University Press: Tampere
- Poikela, Esa. 2010. Sovittelu- Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Juva: PS- kustannus
- Suomen Perustuslaki (731/1999)
- Rosenberg B, Marshall. 2015. Rakentava myötäelämä vuorovaikutus- Nonviolent communication (NVC). Basam Books.
- Zehr, Howard. 2015. The little book of restorative justice. New York: Good Books.

Sähköiset lähteet

- Ahtisaari päivä. 2018. Viitattu 1.4.2018. <http://ahtisaaripaiva.fi>
- Elonheimo, Henrik. 2004. Restoratiivinen oikeus ja suomalainen sovittelu. Oikeus 2004 (33); 2: 179-199. Viitattu 9.11.2017. <https://www.edilex.fi/oikeus/3690.pdf>
- Euroopan neuvoston ministerikomitea. Recommendation n:o R (99) 19. Viitattu 8.11.2017. [http://euromed-justice.eu/files/repository/20100715121918_RecommendationNo.R\(99\)19_EN.pdf](http://euromed-justice.eu/files/repository/20100715121918_RecommendationNo.R(99)19_EN.pdf)
- European Forum for Restorative Justice 2017. Viitattu 27.10.2017. <http://www.euforumrj.org/news/obituary-of-nils-christie-%E2%80%A0/>

Gellin, Maija. 2011. ”Lapsikin osaa sovittaa.” Minkäläistä oppimista koulujen restoratiivinen toiminta tuottaa? Artikkelit tutkimuksen tuloksista. Viitattu 1.3.2018
<http://www.sovittelu.com/vertaissovittelu/tiedostoarkisto/Artikkeli%20Restoratiivinen%20oppiminen%20%20MGellin%202011.pdf>

Helsingin Sovittelutoiminta. 2017. Viitattu 26.10.2017. <http://sovittelutoiminta.fi/>

Kotimaisten kielten keskus. 2017. Kielitoimiston sanakirja. Viitattu 1.11.2017.
<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>

Pehrman, Timo. 2011. Paremminkin puhumalla- Restoratiivinen sovittelu työyhteisössä Väitöskirja. Lapin Yliopisto. Viitattu 1.3.2018.
https://lada.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61666/Pehrman_Timo.pdf?sequence=1

Pehrman, Timo. 2009. Sovitteluseminaari-Tutkittua tietoa konfliktinhallinnasta yhteisöissä. Työyhteisösovittelun tutkimuksen tuomat opit sovittelun merkityksestä. Viitattu 26.10.2017.
http://sovittelu.com/pdf/2009/Timo%20Pehrmanin_esitys_261109.pdf

Suomen sovittelufoorumi ry (SSF). 2017. Viitattu 8.11.2017.
<http://www.sovittelu.com/index.php>

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan toimikauden 1.1.2013 - 31.12.2015 toimintakertomus. Viitattu 1.3.2018.

https://thl.fi/documents/863554/1818645/Toimintakertomus_20130101-20151231.pdf/0a949d9e-b117-4112-8086-1b007a77dbcd

Tehikari, Sanni. 2013. ”Se on niin elämänmakuista ja inhimillistä.”-Vapaaehtoisten sovittelijoiden motivaatio ja toiminnalle annetut merkitykset Pro Gradu. Helsingin yliopisto. Viitattu 1.3.2018. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42363/seonniin.pdf?sequence=1>

THL. 2017. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. Viitattu 25.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu>

Vesikansa, Jussi. 2012. Rikosten uhrin sovittelussa Pro Gradu. Helsingin Yliopisto. Viitattu 1.3.2018.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37811/Gradu_VesikansaJussi.pdf;sequence=2

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko	37
---------------------------------	----

Liite 1: Haastattelurunko

Vantaalla 09.11.17

Haastattelurunko

8 kysymystä ja apukysymyksiä kysymysten mahdollista syventämistä varten

”Restoratiivisen sanoituksen koulutuksen” jälkeen –RYHMÄHAASTATTELU

1. Mitä jäi mieleen resosasta (restoratiivisen sanoituksen koulutus)? **YLEISFIILIS**
2. Miten olet ottanut käyttöön restoratiiviset menetelmät omissa sovitteluissasi?
 - a) minkälaisissa sovitteluissa?
 - b) mihin resto menetelmä sinun mielestäsi sopii?
 - c) miksi et?
3. Miten restoratiivinen sovittelu on muuttanut käytännön sovittelutyötä?
 - a. erilainen valmistautuminen?
 - b. arvojen omaksuminen MITEN KOULUTUS MUUTTI ARVOJASI JA AJATUKSIA?
4. Miten käytät restoratiivisen sovittelun teemoja?
 - a. järjestyksessä?
 - b. sovelletko tilanteen mukaan, miten?
 - c. miksi et?
5. Mikä teemoista mielestäsi toimii sovitteluihin?
 - a. miksi?
 - b. miten?
6. Mikä teemoista ei mielestäsi toimi?
 - a. miksi?
7. Miten ”resosa” koulutusta mielestäsi voisi/tarvitsisi muuttaa?
 - a. miksi?
8. Mitä ”resosa” koulutuksessa pitäisi/voisi ottaa huomioon/muuttaa, jotta menetelmän käyttöönotto olisi helpompaa?
 - a. poisoppimisen tuomat haasteet?
 - b. ylläpito/jatkokoulutukset
 - c.
9. Mitä ajattelet asiakaslähtöisyyden tarkoittavan sovittelussa?